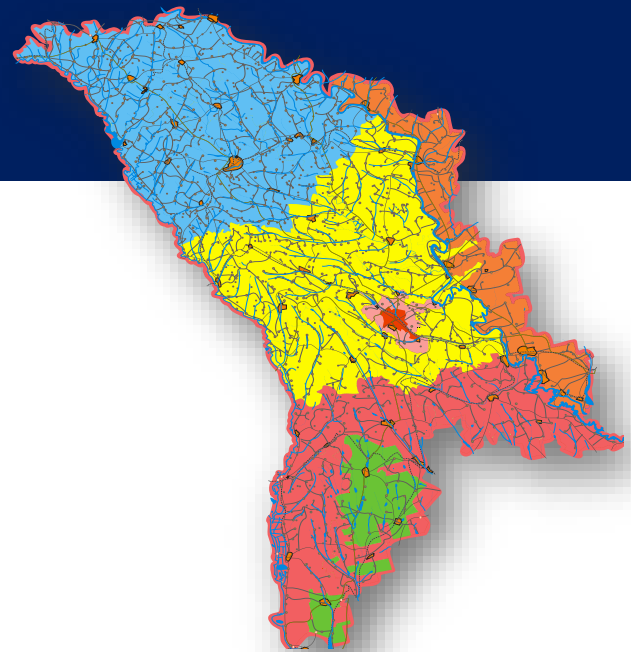

Ministerul Infrastructurii
și Dezvoltării Regionale
al Republicii Moldova

Raport de progres privind implementarea Strategiei naționale de dezvoltare regională 2022 - 2028

Ianuarie -
decembrie
2023

Chișinău, 2024

SNDR 2022-2028. Raport de progres pentru 2023

CUPRINS

ABREVIERI	3
I. SUMAR EXECUTIV	5
II. REALIZĂRI LA NIVEL DE OBIECTIVE ȘI DIRECȚII PRIORITARE	7
Obiectivul general 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor	7
1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor	7
1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni.....	11
1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiuni	15
1.4 Cooperarea regională și transfrontalieră	16
Obiectivul general 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii	17
2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază	17
2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri.....	22
2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunilor la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor.....	25
Obiectivul general 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională	25
3.1 Eficientizarea operațională a cadrului de implementare	25
3.2 Consolidarea mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională.....	27
3.3. Operaționalizarea Regiunii de Dezvoltare Chișinău	27
III. VALORIFICAREA MIJLOACELOR FINANCIARE ALOCATE DIN FNDRL ÎN 2023	29
IV. PROVOCĂRI ȘI RISCURI	32
V. PRIORITĂȚI PENTRU 2024	33
VI. ANEXE	34
1. Raport de bilanț privind implementarea Planului anual de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională și locală în anul 2023 (PAF DR-2023).	34
2. Raport de bilanț privind realizarea planului anual de finanțare a domeniului de dezvoltare locală în anul 2023	45

ABREVIERI

AAC	Asigurarea cu apă și canalizare
ADR	Agencia de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CNCDRL	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
DUP	Document Unic de Program
FNDRL	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
ONDRL	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
PIB	Produsul Intern Brut
POR	Program Operațional Regional
RD	Regiunea de Dezvoltare
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională

Dezvoltarea regională a Republicii Moldova pentru anii 2022–2028

În 2022, după o experiență de mai bine de 10 ani de implementare a politicii de dezvoltare regională, Guvernul a aprobat o nouă Strategie de dezvoltare regională a țării, pentru perioada 2022-2028, în vederea modificării politicilor în domeniu și ajustării la noile tendințe și realități.

Noile priorități strategice în domeniu ținesc sprijinirea creșterii competitivității și dezvoltării durabile a fiecărei regiuni, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor prin realizarea a trei obiective generale: creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor, sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii, îmbunătățirea instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională.

De asemenea, Strategia și-a propus transpunerea teritorială a obiectivelor și țințelor Strategiei de dezvoltare națională „Moldova 2030”, axate pe realizarea unor intervenții sistemice, pentru a contribui la creșterea indicatorilor medii de calitate a vieții (măsurați în 10 dimensiuni) a tuturor locuitorilor Republicii Moldova, indiferent de mediul de reședință.

Fiind principalul document de politici publice în domeniul dezvoltării regionale, Strategia condiționează elaborarea și aprobarea mai multor documente și programe pentru a asigura realizarea cu succes a obiectivelor stabilite, iar în 2023 acest lucru s-a realizat prin elaborarea și aprobarea a cinci proiecte de hotărâri ale Guvernului, prin desfășurarea apelurilor de propuneri de proiecte destinate localităților din țară și revitalizării orașelor, instituționalizării unei noi regiuni de dezvoltare și inițierii procesului de aliniere la cadrul normativ european.

În același timp, prin alocarea în 2023 în Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală, a circa 1,5 miliarde de lei, a fost asigurat procesul implementării proiectelor de dezvoltare regională și locală selectate anterior, iar indicatorii obținuți din implementarea acestora contribuie la atingerea indicatorilor setați în Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028 și alte documente de politici publice naționale.

I. SUMAR EXECUTIV

Raportul de progres privind implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională are drept scop înțelegerea progresului înregistrat în implementarea obiectivelor pe parcursul anului 2023, inclusiv a restanțelor, pentru a prioritiza acțiunile viitoare necesare implementării Strategiei.

De asemenea, Raportul vine să ofere transparență în ceea ce privește acțiunile întreprinse de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și instituțiile subordonate, pe parcursul anului 2023, în realizarea obiectivelor asumate prin adoptarea Strategiei și modul de utilizare a resurselor financiare alocate în Fondul Național de Dezvoltare Regională pentru atingerea obiectivelor propuse.

Raportul de progres pentru 2023 este elaborat în baza Rapoartelor de progres privind implementarea Programelor Operaționale Regionale (POR), prezentate de către Agențiile de Dezvoltare Regională și Raportului de bilanț prezentat de Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, și reflectă principalele rezultate obținute în procesul de implementare a documentului de politici publice pe parcursul anului 2023.

Raportul prezintă progresele obținute la nivelul fiecărei direcții prioritare stabilite de SNDR.

Printre principalele rezultate obținute în realizarea politicii de dezvoltare regională și locală, în 2023, se pot menționa:

- Operaționalizarea Regiunii de dezvoltare Chișinău prin crearea Agenției de Dezvoltare Regionale Chișinău și selectarea reprezentanților societății civile și ai sectorului privat în calitate de membri ai Consiliului Regional pentru Dezvoltare Municipiul Chișinău;
- Desfășurarea a 12 ședințe ale Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale și aprobarea a 34 de Decizii;
- Lansarea și desfășurarea a patru concursuri de proiecte de dezvoltare regională și locală: Satul European Expres, Programul Creșe, Apel pe listă pentru proiecte de dezvoltare regională în domeniul asigurării cu apă și canalizare; concursul ”Satul European”, ediția 2024 (în desfășurare în 2024);
- Aprobarea spre finanțare a 26 proiecte de dezvoltare regională și 423 de proiecte de dezvoltare locală prin modificarea Hotărârii Guvernului nr. 23 cu privire la aprobarea Documentului unic de program pentru anii 2022-2024;
- Selectarea companiei pentru crearea Sistemului informațional automatizat de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală și inițierea elaborării sistemului.
- Semnarea, la 16 iunie, a Memorandumului de înțelegere între Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale al Republicii Moldova și Ministerul Protecției Mediului și Dezvoltării Regionale al Letoniei, care presupune expertiză și asistență din partea Republicii Letonia pentru elaborarea și implementarea politicilor de dezvoltare regională în Republica Moldova.
- Desfășurarea consultărilor interguvernamentale moldo-germane în baza cărora a fost extins suportul financiar din partea Republicii Federale Germane cu 13 mln. euro pentru proiectele de dezvoltare regională.
- Inițierea elaborării Programului național de dezvoltare locală pentru 2024-2027 (aprobat în 2024);

- Elaborarea conceptului pentru consolidarea capacităților autorităților publice locale în domeniul implementării, monitorizării și evaluării proiectelor și programului de consolidare a capacităților pentru instituțiile de dezvoltare regională și locală;
- Implementarea a 13 proiecte de dezvoltare regională și 603 de dezvoltare locală;
- Gestionarea eficientă a 1534 milioane lei alocați în Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală, prin valorificarea a peste 99,6% din Fond;
- Elaborarea și aprobarea a cinci proiecte de hotărâre destinate eficientizării utilizării mijloacelor FNDRL, instituționalizării RD Chișinău, modificării DUP etc;
- Coordonarea activității Grupului de lucru 22, în vederea alinierii politicilor naționale din domeniul dezvoltării regionale la politicile europene.

Pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare regională și locală, pe parcursul 2023, au fost aprobate rezultatele concursului de propuneri de proiecte pentru dezvoltare urbană (pentru orașele poli de creștere și pentru orașele care implementează Programele de revitalizare urbană) și au fost organizate două concursuri noi pentru selectarea proiectelor de dezvoltare locală („SATUL EUROPEAN EXPRES” și „SERVICII DE ÎNGRIJIRE COPII CU VÂRSTA PÂNĂ LA 3 ANI”).

În rezultat, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr.602/2023 cu privire la modificarea Documentului Unic de Program pentru anii 2022-2024, document de planificare ce conține lista proiectelor de dezvoltare regională și locală aprobate pentru implementarea și realizarea indicatorilor prevăzuți în Strategia națională de dezvoltare regională.

Astfel, Documentul unic de program pentru anii 2022-2024 a fost completat cu 26 proiecte de dezvoltare regională și 423 de proiecte de dezvoltare locală, implementarea cărora va permite în următorii ani îmbunătățirea condițiilor de trai cetățenilor prin: creșterea competitivității și ocupării forței de muncă în regiunile de dezvoltare; dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor; îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare regionale; îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale; construcția și renovarea infrastructurii sociale.

Pe parcursul 2023, în rezultatul implementării proiectelor de dezvoltare regională și locală, pentru care în Fondul național pentru dezvoltare regională și locală au fost alocate 1.534.000.000 lei, au fost obținuți o serie de indicatori cantitativi, prezentați în Anexele 1 și 2.

II. REALIZĂRI LA NIVEL DE OBIECTIVE ȘI DIRECȚII PRIORITARE

Obiectivul general 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor

Pentru atingerea obiectivului au fost stabilite următoarele Direcții prioritare:

1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor

Intervențiile pentru realizarea acestui obiectiv sunt orientate pe procesul de revitalizare urbană a orașelor din regiuni prin programe de revitalizare urbană și soluții de amenajare a zonelor urbane în funcție de necesități.

În 2023, pentru consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor, în ședința CNCDDL din 28 iunie au fost aprobate spre finanțare 5 proiecte destinate orașelor poli, care au fost evaluate tehnic de către experți și conceptual de către o Comisie de evaluare interministerială:

- Finalizarea sistemului de iluminat public stradal pe tot teritoriul municipiului Cahul (*Regiunea Sud*);
- Extinderea rețelelor orășenești de canalizare în cartierul "Tanc" din municipiul Comrat (*Regiunea UTA Găgăuzia*);
- Dezvoltarea unui sistem integrat de transport urban în municipiul Ungheni (*Regiunea Centru*);
- Crearea complexului multifuncțional Sportiv în municipiul Edineț (*Regiunea Nord*);
- Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru suburbia Soroca a Zonei Economice Libere Ungheni-Business, mun. Soroca (*Regiunea Nord*).

De asemenea, în aceeași ședință a CNCDDL, au fost aprobate spre finanțare 20 de proiecte de dezvoltare urbană, revitalizarea economică și socială orașelor, de asemenea evaluate tehnic de către experți și conceptual de către o Comisie de evaluare interministerială, dintre care:

9 proiecte pentru *Regiunea Centru*:

- Scara memoriei – obiectiv turistic, calea de acces și spațiu public pentru socializarea și interacțiune comunitară (or. Anenii Noi);
- Revitalizarea albiei râului Ișnovăț redarea destinației pentru odihnă activă în sector (or. Ialoveni);
- Reconstrucția capitală a Complexului Sportiv din or. Telenești;
- Modernizarea Scuarului de pe str. Biruinței or. Călărași;
- Modernizarea infrastructurii rutiere municipale pentru revitalizarea economică sustenabilă (mun. Ungheni);

- Reconstrucția bulevardului pietonal Mihai Eminescu și amenajarea parcului orașenesc riveran din or. Criuleni;
- Revitalizarea și modernizarea complexului sportiv multifuncțional din orașul Șoldănești;
- Valorificarea luncii râului Cogîlnic prin amenajarea zonelor de agrement și excluderea riscului de inundație (Or. Hîncești);
- Amenajarea spațiului public renovarea scării cu 424 trepte din or. Rezina.

5 proiecte pentru Regiunea Nord:

- Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealului Romilor, mun. Soroca;
- Creșterea nivelului de trai în zona de revitalizare Valea Curechiului a orașului Drochia;
- Reabilitarea infrastructurii de agrement și zonei verzi de pe str. Pușkin, or. Dondușeni;
- Sîngerei orașul Incluziunii Teritoriale- etapa II;
- Dezvoltarea infrastructurii urbane prin termoizolarea grădiniței publice din cartierul Gara Fălești.

3 proiecte pentru Regiunea Sud:

- Reabilitarea energetică a clădirii grădiniței de copii Nr. 4 din municipiul Cahul;
- Valorificarea patrimoniului și revitalizarea centrului istoric Kizil (or. Ștefan Vodă);
- Crearea complexului turistic „Valul lui Traian” (or. Leova).

3 proiecte pentru Regiunea Găgăuzia:

- Îmbunătățirea vieții culturale și educaționale a populației printr-o revizie majoră la călărirea Casei de Cultură din orașul Vulcănești;
- Spațiu de interacțiune: amenajarea zonei parcului și îmbunătățirea infrastructurii drumului de acces și a trotuarului pietonal în cartierul Tukaneasca, mun. Comrat;
- Îmbunătățirea condițiilor de viață și de agrement pentru locuitorii zonei de revitalizare a municipiului Ceadâr-Lunga, etapa II.

Proiectele au fost incluse în Documentul Unic de Program și Planul anual de finanțare pentru 2024, implementarea acestora urmând a fi inițiată în 2024.

În domeniul consolidării rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor, potrivit SNDR, au fost stabiliți următorii indicatori de rezultat:

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028
<p>1. Sprijinirea orașelor-poli de creștere să depășească principalele deficiențe de dezvoltare în corespundere cu indicatorii minimi înaintați în Legea nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova pentru orașele cu statut de municipiu, după următorii indicatori de bază:</p> <ul style="list-style-type: none"> - drumuri locale cu acoperire rigidă îmbunătățită – minimum 60% (în 2019 indicatorul a constituit în medie 35%);

<ul style="list-style-type: none"> - serviciu local de transport public îmbunătățit (în 2019 transportul public urban era de calitate nesatisfăcătoare în 5 din 6 municipii); - salariu mediu tinde spre depășirea mediei naționale (în anul 2019 media pe 6 municipii a constituit 70-90%); - echipări minime cu infrastructură edilitară și socială existentă (funcționarea de complexe sportive multifuncționale și zone de recreere de importanță regională) pentru asigurarea atractivității pentru forța de muncă tânără și calificată; - acoperire cu servicii centralizare de canalizare minimum 70% (în 2019 media pe orașele-poli de creștere a fost de 57%); - acoperire cu servicii de iluminare nocturnă de calitate minimum 80% (în 2019 media cumulativă pe orașe a fost de 68% în 2019); - toate orașele-poli de creștere dotate cu stații de epurare a apelor uzate care corespund cerințelor normative și de eficacitate (în anul 2019 stații de epurare a apelor uzate nu existau deloc sau au funcționat doar parțial în 4 din 6 municipii).
<p>2. Accelerarea dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare prin reducerea decalajelor față de mun. Chișinău după principalii indicatori de dezvoltare socioeconomică (în baza Programului național de accelerare a dezvoltării municipiului Bălți ca pol de dezvoltare aprobat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - salariu mediu (<i>în 2019 – 79% față de mun. Chișinău</i>); - volum al comerțului raportat la numărul de locuitori (<i>în 2019 – 31% față de mun. Chișinău</i>); - volum total al construcțiilor raportat la numărul de locuitori (<i>în 2019 – 27% față de mun. Chișinău</i>); - cifră de afaceri a agenților economici raportată la numărul de locuitori (<i>în 2019 – 43% față de mun. Chișinău</i>).
Indicatori obținuți în 2023
<p>1. Au fost aprobate pentru finanțare 5 proiecte destinate orașelor poli și 20 proiecte de dezvoltare urbană, revitalizarea economică și socială orașelor. Atingerea indicatorilor va fi posibilă după finanțarea proiectelor selectate, preconizată pentru 2024. Pentru proiectele aflate în implementare, au fost raportați următorii indicatori:</p>
<p>2. Aprobare Programului național de accelerare a dezvoltării municipiului Bălți ca pol de dezvoltare a fost planificată pentru 2024. Atingerea indicatorilor va fi posibilă în cazul aprobării Programului pentru finanțare.</p>

În Direcția consolidării rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor, pe parcursul 2023, au fost implementate următoarele proiecte:

În RD Nord a fost implementat proiectul de revitalizare urbană „Modernizarea infrastructurii publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți” din sursele FNDRL. În cadrul proiectului, Gimnaziul nr. 6 din municipiul Bălți, situat în una dintre zonele de revitalizare ale municipiului (str. Kiev, nr. 16), a fost renovat energetic. Valoarea totală a proiectului constituie 22,1 mil. lei, din care 19,9 mil. lei – din sursele FNDRL și 2,2 mil. lei – contribuția Primăriei municipiului Bălți.

Un alt proiect de revitalizare urbană finalizat în 2023 a fost proiectul ”*Păstrăm trecutul pentru viitor – Reabilitarea patrimoniului istoric al orașului Ocnița pentru generațiile viitoare*”, finanțat din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și implementat de Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Nord.

În urma implementării proiectului, la Ocnița a fost creată o zonă de recreere prin amenajarea și repararea zonei istorico-arhitecturale din perimetrul străzilor 50 ani ai Biruinței și Sindicatelor. Totodată, la clădirea istorică de pe strada Sindicatelor nr. 1 a fost demontat și reconstruit 520 metri pătrați de acoperiș și au fost montate 5,4 metri cubi de canale de ventilare. De asemenea, a fost reabilitat 795 mp de drum istoric, a fost construiți 2560 mp de trotuar, au fost instalate 1585 m de borduri la trotuare și 421 m de borduri la drum, a fost plantată iarbă pe o suprafață de 3780 mp, au fost instalate 16 urne pentru colectarea gunoiului, 16 felinare stradale și 16 bănci. De asemenea, a fost instalat 120 m de gard metalic decorativ din oțel profilat și 1570 m de cablu electric.

Valoarea proiectului de revitalizare a orașului Ocnița constituie 5,6 mil. lei, alocate din sursele FNDRL. Contribuția Primăriei orașului Ocnița reprezintă 10% din suma alocată.

1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni

Intervențiile pentru îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni sunt concentrate pe două direcții de bază: dezvoltarea antreprenoriatului și sporirea atractivității turistice în regiune.

În perioada raportată, ADR-urile din regiuni au oferit diverse instruirii tematice pentru antreprenori; au organizat concursul regional în domeniul exportului (RD Nord); au implementat proiecte destinate antreprenorilor finanțate în afara surselor FNDRL (People in Need Moldova, GIZ, PRO4CE din Slovacia, POC România – Republica Moldova 2014-2020); au inițiat evaluarea Programului Regional Sectorial (PRS) în domeniul atractivității turistice (RD Nord).

Pentru sporirea atractivității turistice a Regiunii Nord, în mai 2023, la Bălți a avut loc recepția la terminarea lucrărilor de *renovare și modernizare a Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți* - proiect din domeniul sporirii atractivității turistice, finanțat din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și implementat de Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Nord. Lucrările de reabilitare a edificiului au fost executate în perioada august 2022 – aprilie 2023.

În cadrul proiectului, au fost termoizolați 418 mp de pereți exteriori, au fost schimbate 26 ferestre și 4 uși, a fost montat un nou sistem de scurgere a apei de pe acoperiș, a fost montată o scară metalică pentru situații de urgență, a fost termoizolat planșeul edificiului (875 mp), au fost reparate 3 praguri,

a fost construit pereul și au fost șpăcluiți și vopsiți pereții exteriori. De asemenea, a fost schimbat parțial sistemul de încălzire, instalându-se 11 radiatoare noi, au fost instalate sisteme de ventilare și a fost instalat cablajul electric, au fost montate corpuri de iluminat LED, panouri electrice și elemente automate de prevenire a incendiilor. Totodată, în cadrul proiectului au fost achiziționate diverse echipamente.

Pentru implementarea acestui proiect, din FNDRL au fost alocate 6,2 mil. lei, dintre care 2,7 mil. lei – pentru lucrările de construcție și 3,5 mil. lei – pentru echipamentele achiziționate. Contribuția Primăriei municipiului Bălți constituie 623.525 lei, această sumă reprezentând 10 la sută din suma alocată din FNDRL.

De asemenea, în Regiunea Nord a mai fost implementat proiectul „*Valorificarea patrimoniului istorico-cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin rehabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Soroca*”, finanțat din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL).

În cadrul proiectului a fost schimbat acoperișul instituției, au fost zugrăviți și vopsiți pereții interiori și renovate unele geamuri ale clădirii istorice. În interiorul instituției au fost instalate 50 de vitrine expoziționale, în valoare de 960 mii lei, care să faciliteze și să facă mai atractivă activitatea muzeului.

Valoarea totală a proiectului constituie 8,6 mil. lei, alocate din FNDRL. 10% din bugetul alocat reprezintă contribuția Consiliului Raional Soroca.

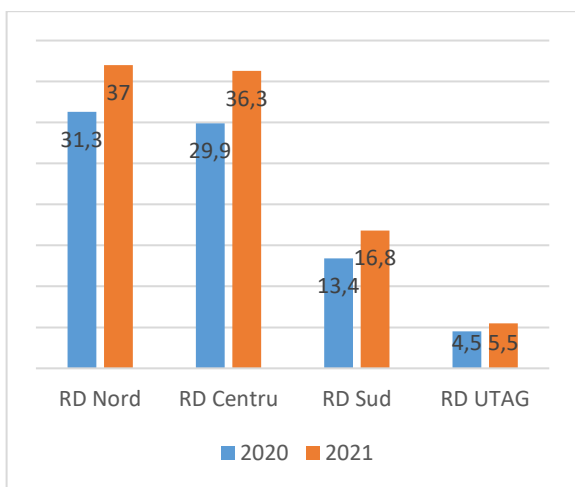

Tot în 2023, au fost finalizate lucrările din cadrul proiectului regional "*Valorificarea potențialului turistic al regiunii de centru a Republicii Moldova (Raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)*", destinat dezvoltării turismului în regiune. Lucrările au fost finanțate din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și cofinanțate de beneficiarii proiectului. Valoarea totală a acestora se ridică la suma de 32,7 mln lei.

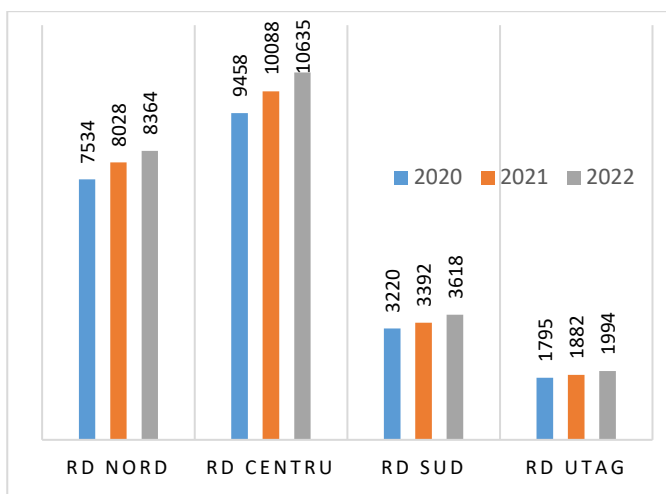

În cadrul proiectelor destinate îmbunătățirii mediului antreprenorial au fost obținuți următorii indicatori:

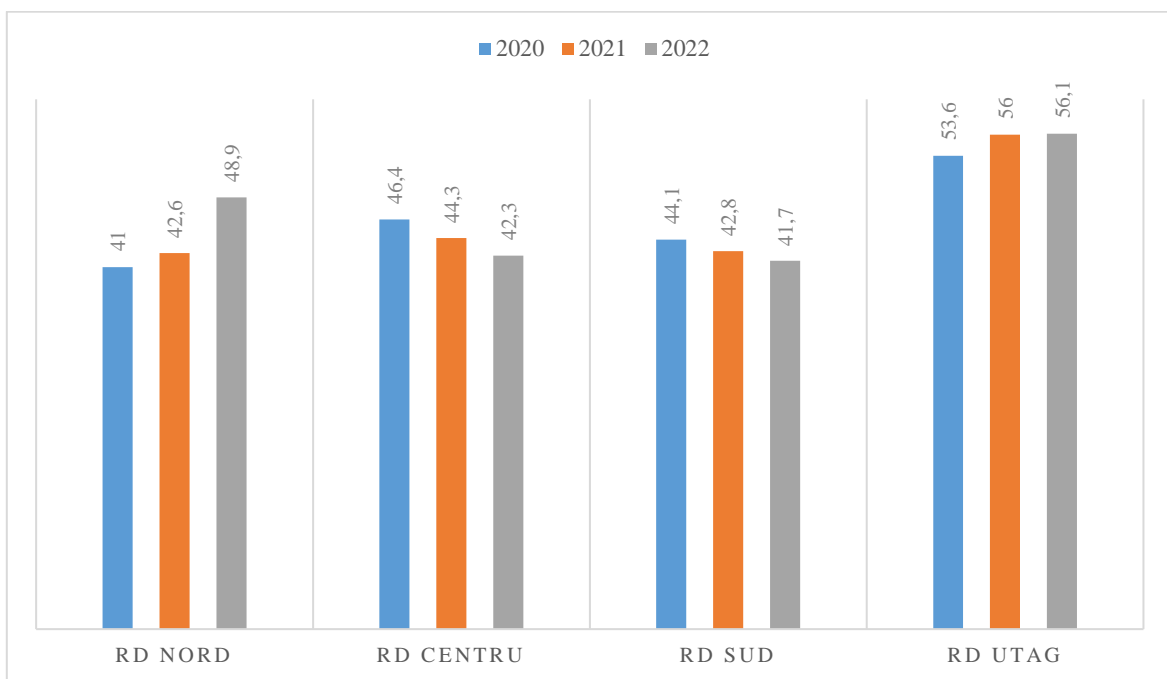
Indicatori stabiliți în SNDR 2022-2028	Indicatori obținuți în 2023
<ul style="list-style-type: none"> • PRB/locuitor în regiuni crescut; • Volum al investițiilor private în regiuni (inclusiv străine) crescut; • Număr de întreprinderi la 1 000 de locuitori în regiuni crescut; • Ponderea producției industriale livrate la export în regiuni crescută 	<p>Ultimele date raportate de BNS la doi dintre indicatori vizează anul 2021/2022, Strategia vizând orizontul de timp începând cu 2022. Indicatorul privind volumul investițiilor private în regiuni nu este reflectat pe pagina BNS. Datele disponibile arată o tendință crescătoare a unor indicatori incluși în SNDR 2022-2028 (conform diagramelor).</p>

Evoluția PRB în regiuni 2020-2021 (mln lei)

Evoluția numărului de întreprinderi în regiuni (un.), 2020-2022

Creșterea ponderii producției industriale livrate la export în regiuni (%), 2020-2022

1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiuni

Potrivit Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2022-2028, specializarea inteligentă urmează să contribuie la creșterea competitivității economice a regiunilor prin inovarea sectoarelor și nișelor al căror impact economic al intervențiilor va fi cel mai mare.

Măsura urmează să se realizeze prin aprobarea, la nivelul fiecărei regiuni, a studiilor de specializare inteligentă.

Indicatori stabiliți conform SNDR 2022-2028
Decizia aprobată (inclusiv foaia de parcurs de promovare) de consiliile regionale pentru dezvoltare la nivelul fiecărei regiuni privind sectoarele și nișele de specializare inteligentă și inițierea intervențiilor aferente.
Indicatori obținuți în 2023
2 studii elaborate, 2 studii în proces de elaborare. Pe parcursul anului 2023, două Agenții de Dezvoltare au raportat elaborarea Studiilor de specializare inteligentă, alte două fiind în proces de elaborare: <ul style="list-style-type: none"> - ADR Nord și ADR Centru au raportat elaborarea Studiilor de specializare inteligentă pentru regiunile Nord (poate fi consultat aici http://www.adrnord.md/public/files/Studiu-Specializare-Inteligenta-a-Regiunii-de-Dezvoltare-Nordf97c5.pdf) și Centru (poate fi consultat aici: http://www.adrcentru.md/public/files/Studiu-SI-RD-Centru086e8.pdf). - ADR Sud a inițiat elaborarea draftului foii de parcurs cu privire la specializarea inteligentă a RDS, inclusiv cartografierea mediului academic în calitate de potențiali membri a Quaduple Helix. Subsidiar, s-au inițiat discuții privind elaborarea studiului de specializare inteligentă a RDS cu experți. - ADR UTA Găgăuzia au inițiat discuții cu partenerii de dezvoltare pentru a acorda suport în vederea elaborării studiilor de specializare inteligentă. - ADR Chișinău planifică elaborarea Studiului în 2024.

1.4 Cooperarea regională și transfrontalieră

Având în vedere obținerea de către Republica Moldova a statutului de țară de candidat la UE, în 23 iunie 2022, au fost deschise mai multe oportunități de colaborare a autorităților naționale, implicit a Agențiilor de Dezvoltare Regională, în cadrul Strategiei Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării și a programelor transfrontaliere și transnaționale.

Pe parcursul 2023, conform indicatorilor stabiliți în SNDR, au fost obținute următoarele rezultate:

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028
<ul style="list-style-type: none"> • Numărul de proiecte noi atrase; • Numărul de persoane beneficiare; • Cooperarea instituțională între țările participante.
Indicatori obținuți în 2023
<ul style="list-style-type: none"> • ADR-urile au raportat inițierea elaborării propunerilor de proiect/cererilor de finanțare în cadrul Programului Interreg RO-MD Next 2021-2027;

- ADR-urile au colaborat, prin proiecte/evenimente, cu organizații și parteneri ca: Solidarity Fund PL, SlovakAid, Agenția de Dezvoltare Pomerania PL, PolishAid, USAID, PNUD, People in Need, Ambasada Slovaciei, GIZ, Banca Mondială.
- ADR-urile au efectuat vizite de studiu în România.

Obiectivul general 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii

Pentru atingerea obiectivului, SNDR 2022-2028 stabilește următoarele Direcții prioritare:

2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază

Asigurarea localităților cu sisteme de canalizare și regionalizarea serviciilor de Apă - Canal este una dintre prioritățile naționale, dar și regionale, care contribuie la atingerea inclusiv a obiectivelor de dezvoltare durabilă.

La capitolul îmbunătățirii infrastructurii au fost prognozați patru indicatori de bază, fiind obținute următoarele rezultate în 2023:

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028	
<ul style="list-style-type: none"> • Locuințe dotate cu servicii publice de apeduct din surse sigure de apă • Locuințe dotate cu servicii publice de canalizare; • Acces al populației la sisteme de colectare a deșeurilor municipale asigurat; • Grad de microregionalizare a operatorilor de utilități publice din orașele-centre raionale crescut. 	
Indicatori obținuți în 2023	
<i>Dezvoltare regională</i>	<i>Dezvoltare locală</i>
<u>RD Nord</u> (3 proiecte finalizate): <ul style="list-style-type: none"> - 100,40 km de rețele de apeduct/magistrale construite/reabilitate - 6,80 km rețea canalizare construite/reabilitate - 12 localități ce au acces la sistemul de AAP construit/reabilitat - 26.236 persoane cu acces la sistemul de AAP construit/reabilitat - 5 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat - 50.000 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat 	<u>Infrastructura de alimentare cu apă:</u> <ul style="list-style-type: none"> - 437,73 km rețele exterioare de alimentare cu apă; - 20 sonde arteziene; 1 stație de captare a apei; 10 stații de pompare a apei; 20 de stații de tratare/dezinfectare a apei; 43 de castele/turnuri de apă; 4 sisteme de dirijare automată a apei; 8 rezervoare de apă; 2 rețele electrice aferente; 10 platforme construite/amenajate; 1872 bransamente individuale la sistem de alimentare cu apă. - 66 localități cu sistem de alimentare cu apă construit/reabilitat/ extins; - 79.118 locuitori cu acces
<u>RD Centru</u> (3 proiecte finalizate): <ul style="list-style-type: none"> - 13,53 km rețea canalizare construite/reabilitat 	

<ul style="list-style-type: none"> - 2 studii de fezabilitate elaborate - 2 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat - 7000 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat - 2 documentații de proiect elaborate <p><u>RD Sud</u> (proiecte în implementare):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 6,225 km de rețea de apeduct magistral montată; - 23,3 km de rețea interioară de apeduct montată; - 234 de branșamente la gospodării montate; - 35,24 km de rețea de canalizare montată; - Lucrări de construcție SPAU – 47,5 % (8 Stații de pompare din 3 proiecte de dezvoltare regională); - Construcția 1 bloc de tratare biologică de 2500 m³/24h – 18,5 %; 	<p><u>Infrastructura de sanitație:</u></p> <p>40,6 km rețele canalizare;</p> <p>2 stații de epurare;</p> <p>10 localități cu sistem de canalizare construit/reabilitat/extins;</p> <p>21 Instituții publice cu acces la sistem de canalizare;</p> <p>59 unități comerciale/de producere/agenți economici cu acces la sistem de canalizare;</p> <p>2529 gospodării cu acces la sistem de canalizare;</p> <p>48.774 locuitori cu acces la sistem de canalizare</p>
---	--

La realizarea acestui obiectiv și atingerea indicatorilor menționați au contribuit o serie de proiecte de dezvoltare regională și locală implementate în 2023.

Astfel, în 2023 a fost finalizat proiectul de dezvoltare regională „Apă pentru viață în Regiunea de Nord: raioanele Florești și Soroca 2”. De noul sistem de alimentare cu apă și sanitație beneficiază 22 de instituții publice, 52 de agenți economici și circa 6.000 de locuitori din aceste șase localități rurale.

Lucrările de construcție-montaj pentru conectarea a șase localități rurale (comunele Iliciovca (satul Iliciovca), Sevirova (satele Sevirova și Ivanovca), Trifănești (satele Trifănești și Alexandrovca) și Izvoare din raionul Florești) la apeductul magistral Soroca-Bălți au fost executate în cadrul unui proiect de dezvoltare regională implementat de Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Nord din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL).

În urma realizării proiectului au fost construite 16,8 km de rețele de apeduct magistrale, 53,1 km de rețele de apeduct interne, 7 castele de apă, 1 stație de pompare a apei potabile.

Valoarea proiectului constituie 35,9 mil. lei, alocate din sursele FNDRL. Contribuției Consiliului Raional Florești reprezintă zece la sută din suma alocată din FNDRL.

Un alt proiect finalizat în 2023 a fost proiectul „*Apa – necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord*”. Datorită proiectului, apa potabilă din râul Nistru a ajuns în satele Volovița, Alexandru cel Bun, Vasilcău, Racovăț, Slobozia-Cremene, Slobozia-Vărăncău și la tabăra de odihnă „La Dumbravă” din raionul Soroca. Beneficiarii noului sistem de alimentare cu apă sunt peste 20.200 de locuitori din cele șase localități și 1.500 de copii care frecventează tabăra de odihnă.

Lucrările de construcție-montaj pentru conectarea celor șase localități rurale și a taberei de odihnă la apeductul magistral Soroca-Bălți au fost executate de Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Nord din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL).

În cadrul proiectului au fost efectuate lucrări de construcție-montaj a unui apeduct magistral cu o lungime de 30,5 km. De asemenea, au fost montate 6 rezervoare de apă potabilă, după cum urmează: Volovița – 2 rezervoare de 50 metri cubi fiecare; Vasilcău – 2 rezervoare de 100 metri cubi fiecare; Slobozia-Cremene – 2 rezervoare de 50 metri cubi fiecare. Totodată, au fost montate 9 castele de apă, după cum urmează: Volovița – 2 castele de apă de 25 metri cubi fiecare; Alexandru cel Bun – 1 castel de apă de 50 metri cubi; Racovăț – 3 castele de apă de 160 metri cubi fiecare și 1 castel de apă de 50 metri cubi; Slobozia-Vărăncău – 2 castele de apă de 25 metri cubi fiecare.

Valoarea totală a proiectului „*Apa – necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord*” constituie 32,82 mil. lei, din care 29,27 mil. lei – alocate din FNDRL. Consiliul Raional Soroca a contribuit cu 3,55 mil. lei.

La sfârșitul anului 2023, La Florești a avut loc recepția la terminarea lucrărilor de construcție-montaj a noii stații de epurare a apelor uzate, care oferă acces la prestarea serviciului de epurare pentru circa 4.300 de gospodării și 118 agenți economici.

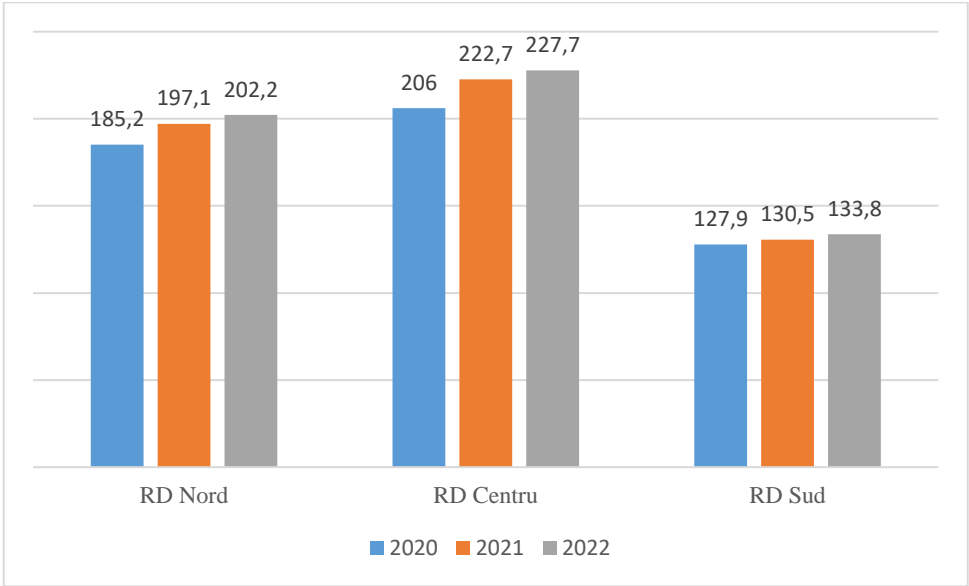
Lucrările pentru construcția și montarea noii stații de epurare din orașul Florești au fost executate în cadrul unui proiect de dezvoltare regională implementat de Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Nord din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL). Stația de epurare a apelor uzate din orașul Florești constă din cinci bioreactoare moderne, cu debitul total de 1.500 m³/zi. Valoarea totală a proiectului a constituit 32,9 mil. lei, din care 29,4 mil. lei - alocate din FNDRL. Contribuția locală reprezintă 3,5 mil. lei.

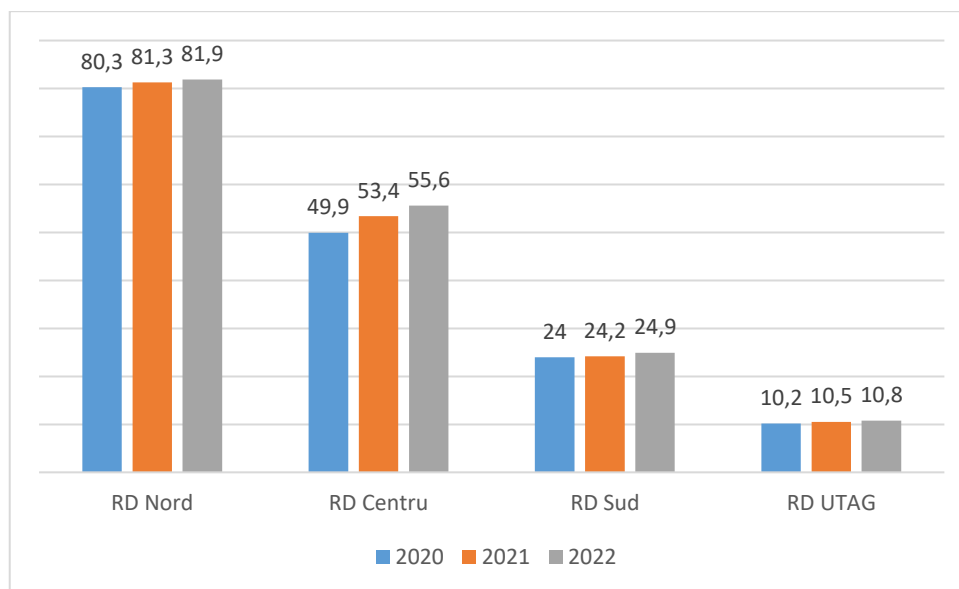
La sfârșitul lunii noiembrie, au fost finalizate lucrările de reabilitare și regionalizare a sistemelor comunale de canalizare pentru locuitorii din municipiul Hâncești în cadrul proiectului "Sisteme Regionale Apa-Canal- Garanția Sănătății Noastre". În cadrul proiectului s-a asigurat construcția a peste 15,42 km de rețele gravitaționale, 2 stații de pompare, 5 mini stații de pompare și 550 fântâni de revizie. Acești indicatori tehnici semnificativi au un impact direct asupra vieții a peste 7000 de locuitori din Hâncești. Proiectul a implicat o investiție totală de aproape 18 milioane de lei.

Potrivit datelor BNS, care acoperă la moment doar perioada de până în 2023, indicatorii privind îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază au înregistrat următoarele tendințe:

Evoluția numărului de locuințe conectate la serviciul public de alimentare cu apă 2020-2022 - mii (Date BNS)

Evoluția numărului de locuințe conectate la serviciul public de canalizare 2020-2022 - mii (Date BNS)

2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri

Elementul cheie al acestui obiectiv vizează crearea de noi structuri regionale și locale de sprijinire a afacerilor, modernizarea și extinderea celor existente având ca scop atragerea investițiilor, revigorarea și dezvoltarea economiilor locale și regionale, și anume: incubatoare și acceleratoare de afaceri, centre de inovare tehnologică, centre de business, Parcuri Industriale și Zone/subZone Economice Libere.

În acest domeniu, în perioada raportată:

- Pentru RD Sud, în DUP 2022-2024 a fost inclus un proiect ce vizează Servicii inovative ale Incubatorului de Afaceri Cimișlia pentru dezvoltarea noilor afaceri în regiune”;
- În cadrul apelului pentru selectarea proiectelor de dezvoltare urbană, anunțat în 2022, a fost selectat un proiect destinat orașelor-poli ce vizează ”Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru suburbia Soroca a Zonei Economice Libere Ungheni-Business”.

De asemenea, în data de 13 iulie, în incinta Incubatorului de Afaceri Soroca, a avut loc recepția la terminarea lucrărilor în cadrul proiectului „Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord”. Lucrările de renovare, modernizare și sporire a nivelului de eficiență energetică a clădirii Incubatorului de Afaceri din Soroca, cu o suprafață totală de 1500 mp., au fost executate în cadrul unui proiect de dezvoltare regională implementat de Agenție de Dezvoltare Regională (ADR) Nord din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL).

Incubatorul de Afaceri Soroca a fost renovat în perioada iunie 2022 – iunie 2023, în urma realizării unui șir de măsuri investiționale. Astfel, au fost termoizolați 515 mp de pereți exteriori prin sistem de

fațadă ventilată, iar 551 mp de pereți exteriori au fost termoizolați prin aplicarea placajului Klinker; a fost instalat un sistem fotovoltaic (15 kW); a fost modernizată cazangeria, prin schimbarea cazanelor (180 kW); a fost reparat holul edificiului (65,5 mp); a fost amenajat 700 mp de teritoriu în fața clădirii renovate.

Printre beneficiarii proiectului se numără cei 20 de rezidenți ai Incubatorului de Afaceri din Soroca, elevii de la instituțiile de învățământ din Soroca, circa 80 de mii de locuitori și cel puțin 50 de agenți economici din raioanele Soroca, Florești, Drochia și Dondușeni.

Valoarea lucrărilor executate constituie 5,5 mil. lei, alocate din sursele FNDRL. Circa 547 mii lei reprezintă contribuția beneficiarului, ceea ce constituie 10% din bugetul alocat din FNDRL.

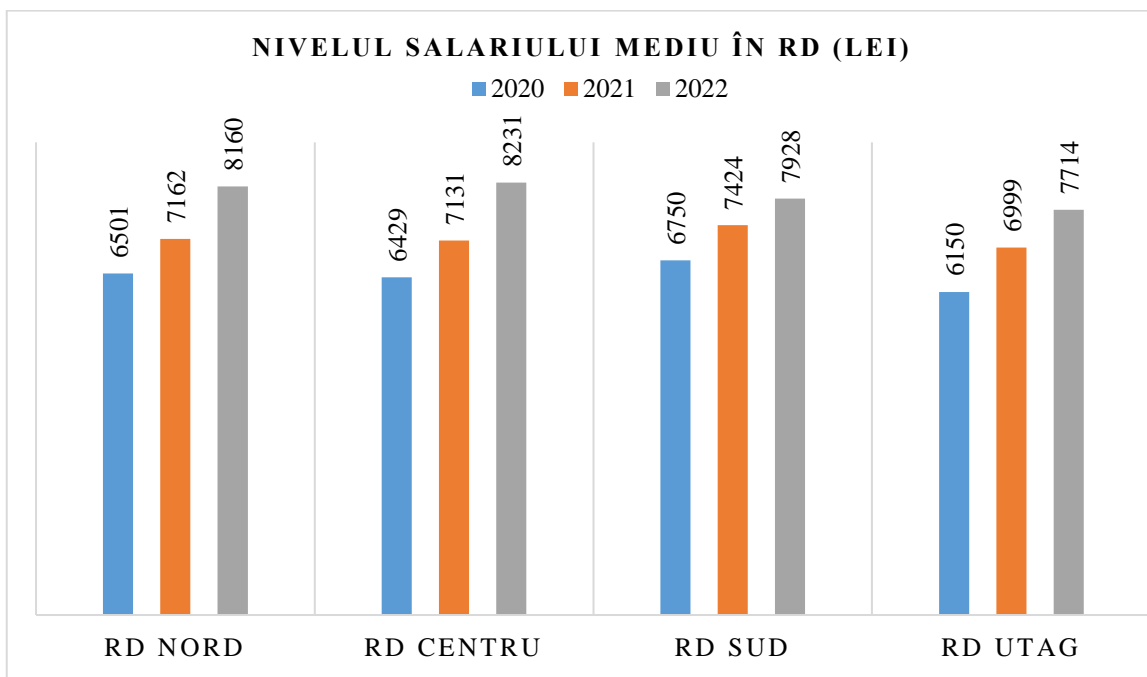
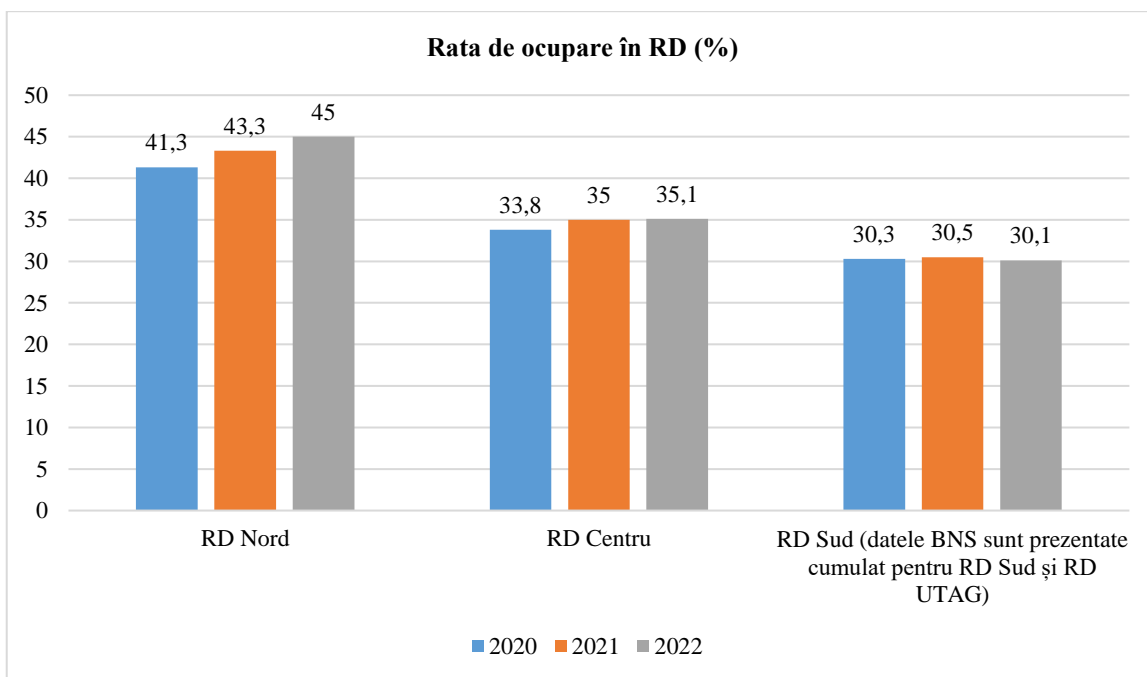
Urmează să fie achiziționat echipament tehnic specializat, în valoare estimativă de 1,2 mil. lei, pentru dotarea și amenajarea unui laborator pentru studierea limbilor străine, cu o suprafață de 50 mp, precum și alte cinci laboratoare de afaceri ale instituțiilor de învățământ beneficiare, cu o suprafață totală de 210 mp.

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028	Indicatori obținuți
<ul style="list-style-type: none"> • Rată de ocupare și de activitate în regiuni crescută; 	Ultimele date raportate de BNS la acești indicatori acoperă anul 2022, Strategia vizând orizontul de timp începând cu 2022.

- Nivel al salariului mediu în regiuni crescute;
- Grad de dotare a orașelor-centre raionale cu platforme economice echipate cu toate utilitățile publice, pentru sprijinirea investițiilor și generării de locuri de muncă pentru zonele rurale proxime, sporit.

Totuși, datele disponibile arată o tendință crescătoare a ratei de ocupare și a salariului mediu în toate regiunile (conform diagramelor).

2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunilor la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor

Obiectivul strategic vizează sprijinirea eficienței energetice și extinderea utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructurile publice, inclusiv în clădirile publice. În acest domeniu au fost realizate următoarele acțiuni:

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028		
<ul style="list-style-type: none"> • % de clădiri publice cu eficiență energetică îmbunătățită • % de terenuri agricole cu acces la servicii de irigare¹ 		
Realizări 2023		
<ul style="list-style-type: none"> • În RD Nord s-a implementat un proiect în domeniul eficienței energetice a clădirilor publice cu susținere financiară a Uniunii Europene prin GIZ/MSPL • În RD Centru se află în derulare un proiect de eficiență energetică finanțat de UE (or. Șoldănești), alte trei proiecte cu finanțare externă fiind finalizate; • În rezultatul implementării proiectelor de dezvoltare locală au fost obținuți următorii indicatori: 		
M-2.2 Sisteme de furnizare a energiei electrice, folosind sursele regenerabile	Produse:	
	Parc / Centrală / Stație fotovoltaică (un)	5
	Nr. instituții publice (clădiri administrative, educaționale, de sănătate) echipate/dotate cu sisteme fotovoltaice (un)	33
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de producere a energiei din surse regenerabile (un)	18
	- cadre didactice / angajați (pers)	204
	- copii (pers)	577
	Locuitori cu acces la sursele regenerabile de energie(pers)	38.358
Locuri de muncă create (un)	1	

Obiectivul general 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională

3.1 Eficientizarea operațională a cadrului de implementare

¹ Indicatorii nu sunt raportați de BNS.

Una dintre prioritățile majore ale SNDR constă în îmbunătățirea cadrului de reglementare a dezvoltării regionale, precum și optimizarea și eficientizarea activității structurilor instituționale implicate în proces (CNCARDL, CRD, ADR, ONDRL). În acest sens, Strategia a stabilit următorii indicatori:

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028
<ul style="list-style-type: none"> • Cadru legal și regulator ajustat și aprobat, care asigură mecanisme clare de colaborare interinstituțională și eficiență la nivelul Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, o structură optimă a consiliilor regionale pentru dezvoltare și bună funcționare a agențiilor de dezvoltare regională; • Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale reorganizat și consolidat instituțional; • Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale reorganizat și competențele de elaborare și coordonare a implementării politicii de dezvoltare regională consolidate; • Consiliile regionale pentru dezvoltare restructurate și reorganizate instituțional, ceea ce asigură optimizare și eficiență în modul de funcționare a acestora; • Agențiile de dezvoltare regională restructurate, ceea ce asigură un proces eficient și efectiv de implementare a documentelor de politici naționale și regionale la nivel regional; • Indicatori de performanță setați pentru activitatea agențiilor de dezvoltare regională; • Protocoale interinstituționale aprobate și aplicate pentru implementarea și monitorizarea proiectelor de dezvoltare regională.
Indicatori obținuți în 2023
<ul style="list-style-type: none"> • În februarie 2023 au intrat în vigoare modificările la Hotărârea Guvernului nr. 127/2008 cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova prin care au fost operate modificări în Regulamentul cadru al Consiliului regional pentru dezvoltare și în Regulamentului cadru al Agenției de dezvoltare regională. Drept urmare, componența CRD urmează a fi actualizată în 2024. • Odată cu intrarea în vigoare, în data de 28 aprilie 2023, a modificărilor la Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (HG 172 din 16.03.2022), a fost actualizată componența CNCARDL prin includerea Ministrului Energiei. • A fost elaborat și aprobat Regulamentul de funcționare a Consiliului Regional pentru Dezvoltare Nord (în cadrul ședinței CRD Nord din data de 29.05.2023). • A fost selectată o nouă conducere CRD Sud (26.05.2023) și aprobat noul Regulament de organizare și funcționare a Consiliului Regional pentru Dezvoltare Sud (26.05.2023). • A fost inițiată crearea CRD Chișinău.

3.2 Consolidarea mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională

Pe parcursul anului 2023 au fost elaborate și aprobate două Hotărâri de Guvern pentru modificarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală, menite să consolideze mecanismul de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională și locală. Printre nouățile normative se pot distinge: formularea mai clară a măsurilor de finanțare, condițiilor și procedurilor de selectare, evaluare, aprobare și implementare a programelor și proiectelor, și în consecință, sporirea accesului localităților din țară la programe de finanțare destinate îmbunătățirii condițiilor de trai; introducerea unui nou tip de apel de proiecte - apelurile de granturi mici; acordarea dreptului CNCDR de a stabili termenul de implementare a proiectelor; plafonarea cuantumului alocațiilor pentru proiectele de dezvoltare locală, ținând cont de numărul populației localității beneficiare; introducerea condiției cofinanțării aplicanților pentru proiectele de dezvoltare locală cu un cuantum al alocațiilor financiare cuprinse între 3 și 10 milioane lei pentru a stimula cooperarea autorităților publice locale și contribuirea la realizarea politicii statului în optimizarea administrației publice.

Indicatori stabiliți de SNDR 2022-2028
<ul style="list-style-type: none">• % de cofinanțare a proiectelor de dezvoltare regională;• % entităților de drept privat în rândul aplicanților și a partenerilor în implementarea proiectelor de dezvoltare regională.
Indicatori obținuți în 2023
<ul style="list-style-type: none">• Rata de cofinanțare a proiectelor de dezvoltare regională constituie 10% potrivit normelor în vigoare. Contribuția beneficiarilor la proiectele de dezvoltare regională în 2023 a ajuns la cifra de peste 304 milioane lei.• Potrivit HG nr. 152 din 09-03-2022, entitățile de drept privat (agenți economici) sunt eligibile în calitate de aplicant pentru măsura 1.2 (Dezvoltarea mediului antreprenorial) în cadrul proiectelor de dezvoltare regională, în condițiile unei activități de cel puțin 3 ani în domeniul respectiv de la momentul fondării până la depunerea cererii de finanțare. În 2023, nu au fost anunțate apeluri de selectare a proiectelor de dezvoltare regională pentru măsura respectivă. Nu au existat entități private nici în calitate de parteneri în implementare proiectelor.

3.3. Operaționalizarea Regiunii de Dezvoltare Chișinău

Pentru perioada de implementare a SNDR 2022-2028 s-a propus a fi lichidată restanța privind operaționalizarea RD Chișinău. În acest scop, au fost stabiliți următorii indicatori:

Indicatori stabiliți în SNDR 2022-2028

- Concept al cadrului organizațional și de funcționare a RD Chișinău și a structurilor instituționale regionale elaborat, consultat public, aprobat și pus în aplicare;
- Cadrul național de reglementare a operaționalizării RD Chișinău și RD UTA Găgăuzia ajustat cadrului regional de operare a instituțiilor și organelor de implementare a politicii naționale de dezvoltare regională;
- Consiliul Regional pentru Dezvoltare Chișinău și Agenția de Dezvoltare Regională Chișinău create conform rigorilor cadrului legal;
- Program de consolidare a capacităților instituționale ale Consiliului regional pentru dezvoltare Chișinău și Agenția de Dezvoltare Regională Chișinău realizat astfel încât aceste structuri să fie operaționale;
- Documente strategice regionale (programe operaționale regionale) elaborate, consultate public și puse în aplicare;
- Volum al finanțărilor atrase în implementarea de proiecte de dezvoltare regională în RD Chișinău;
- Program operațional regional pentru RD Chișinău aprobat și inițiat spre implementare, care va ținti îmbunătățirea conectivității internaționale și externalizării economiei municipale.

Realizări 2023

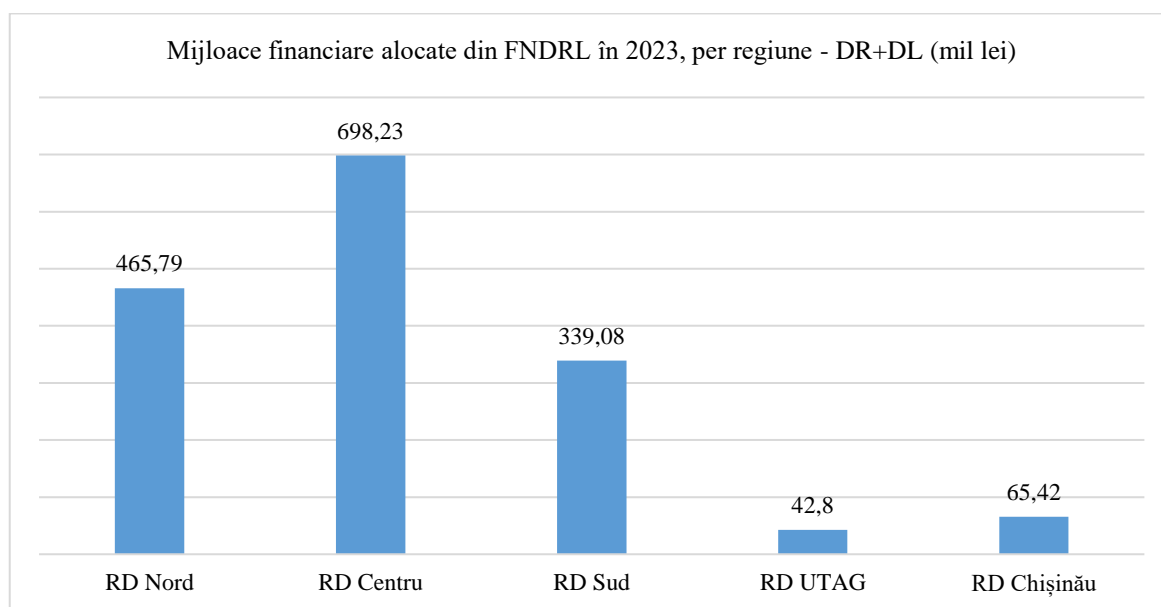
- În februarie 2023 au intrat în vigoare modificările la Hotărârea Guvernului nr. 127/2008 cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, prevederi care au asigurat crearea Agenției de Dezvoltare Chișinău.
- A fost aprobat Regulamentul privind selectarea prin concurs a reprezentanților societății civile și sectorului privat în calitate de membri ai Consiliului Regional pentru Dezvoltare. În baza acestuia au fost selectați doi reprezentanți ai societății civile și doi reprezentanți ai mediului privat în cadrul CRD Chișinău.
- A fost creată pagina web a ADR Chișinău;
- A fost inițiată elaborarea Programului Operațional Regional pentru Chișinău;
- Au fost selectate 3 Note conceptuale pentru trei proiecte de dezvoltare regională în domeniul apă și canalizare, care urmează a fi inițiate de ADR Chișinău în 2024.

III. VALORIFICAREA MIJLOACELOR FINANCIARE ALOCATE DIN FNDRL ÎN 2023

În vederea atingerii obiectivelor SNDR și a indicatorilor stabiliți, în 2023, pentru Fondul național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL) au fost aprobate inițial alocații în sumă 600 milioane lei. Urmare a aprobării Legii nr. 168/2023, prin care a fost modificată Legea bugetului de stat pentru anul 2023, alocațiile pentru Fondul național de dezvoltare regională și locală au fost majorate până la 1 020 milioane lei. Prin Legea nr. 295/2023, alocațiile pentru Fond au fost majorate până la 1 420 milioane lei, iar prin HG nr. 1020/2023 cu încă 114 milioane, constituind **1 534 milioane lei**.

Totodată, în 2023, Guvernul României a acordat un grant de **117,4 milioane lei** destinat implementării unor proiecte de dezvoltare locală.

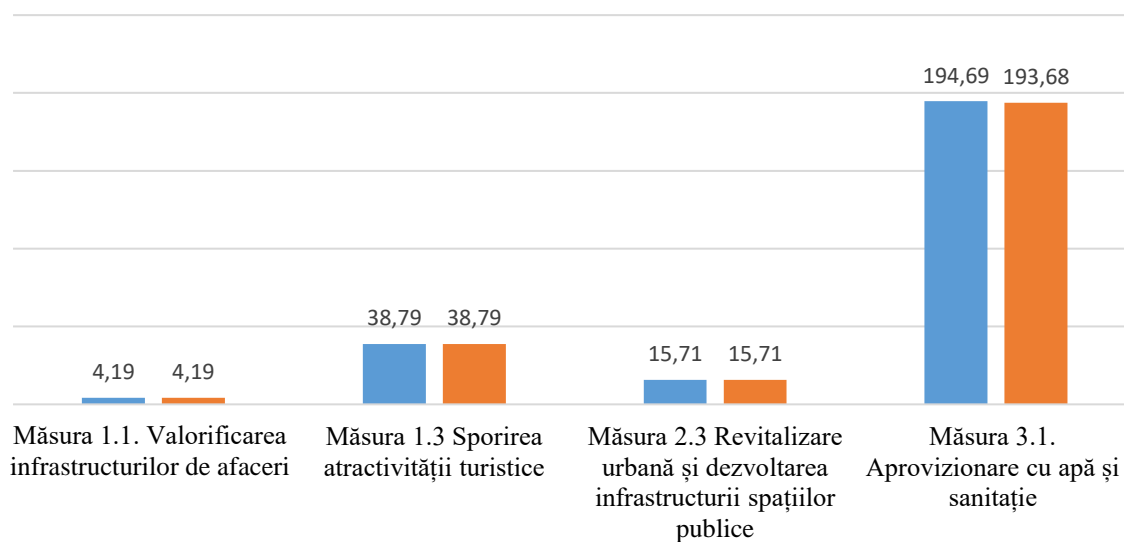
Mijloacele alocate au fost distribuite și valorificate după cum urmează:

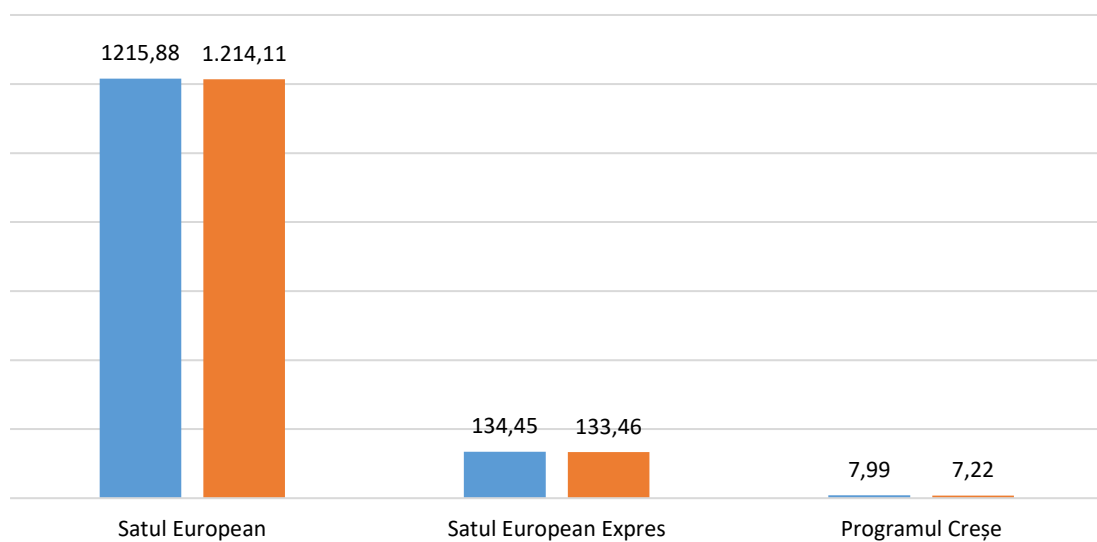
În 2023, cheltuielile pentru organizarea și funcționarea Agențiilor de Dezvoltare Regională pentru anul 2023 au constituit cca **35, 5 mln lei**, pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională fiind rezervat un buget în valoare de **214,4 mln lei**, iar pentru cele de dezvoltare locală **1 237 mln lei**.

Majoritatea surselor financiare au fost destinate proiectelor privind aprovizionarea cu apă și sanitație.

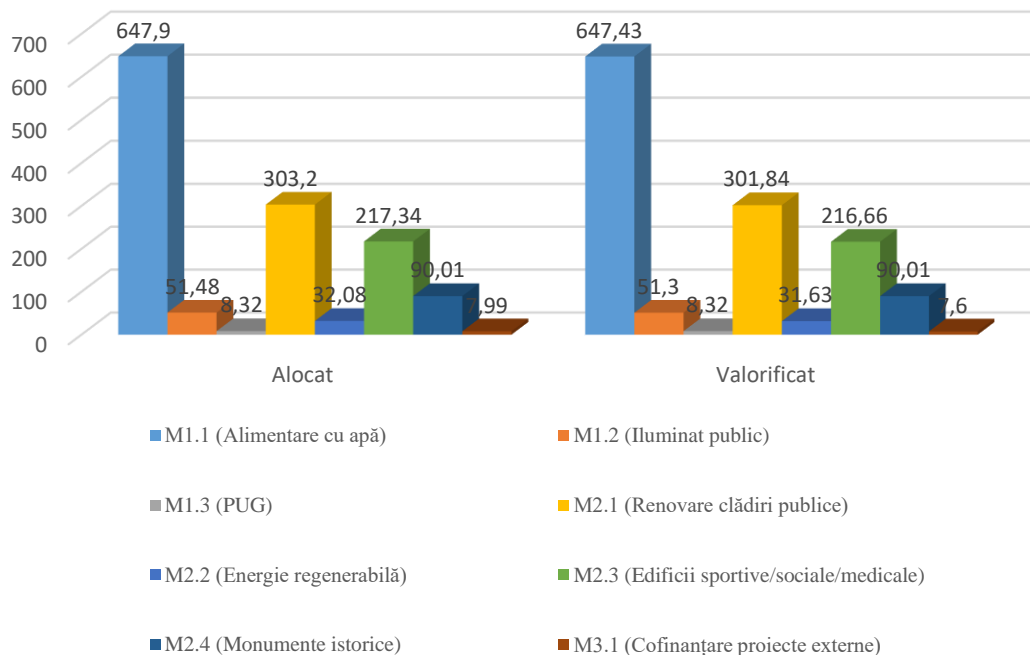
Mijloace financiare alocate/valorificate din FNDRL pentru proiecte de dezvoltare regională în 2023, per măsuri (mil lei)

Mijloace financiare alocate/valorificate din FNDRL pentru programele de dezvoltare locală (mil lei)

Mijloace financiare alocate/valorificate din FNDRL pentru proiecte de dezvoltare locală în 2023 (SE, SEE, Creșe) (mil lei)

Gradul de valorificare a mijloacelor financiare din FNDRL pentru implementarea proiectelor în anul 2023 a depășit cifra de 99,6%.

Informațiile detaliate privind valorificarea bugetului FNDRL în 2023 sunt prezentate în Anexele 1 și 2.

IV. PROVOCĂRI ȘI RISCURI

Una dintre provocările majore care vizează domeniul dezvoltării regionale și locale și influențează nemijlocit procesul raportării progreselor obținute în domeniu ține de actualizarea întârziată a principalilor indicatori statistici privind regiunile (PIB-regional, nr. întreprinderi, valoare investițiilor etc.), ceea ce împiedică obținerea unei imagini în dinamică a dezvoltării regionale pe termen scurt (trimestrial/semestrial).

De asemenea, Agențiile de Dezvoltare Regională și Oficiul Național de Dezvoltare Locală au raportat riscuri precum întârzierea alocării contribuțiilor; creșterea prețurilor la materiale de construcție; dezinteresul agenților economici de a participa la licitațiile lansate de ADR-uri, ceea ce determină necesitatea repetării licitațiilor, respectiv întârzieri la implementarea proiectelor; deficitul alocațiilor financiare din FNDRL pentru realizarea obiectivelor POR-urilor/proiectelor; calitatea proastă a documentației tehnice pregătite de aplicanți; participarea redusă a membrilor CRD la ședințe; lipsa competențelor ADR-urilor în atragerea și gestionarea resurselor din partea partenerilor externi; insuficiența mijloacelor financiare acordate pentru asistență tehnică (experți), lipsa de documente aprobate la nivelul APC cu privire la politicile din domeniul specializării inteligente; capacitățile reduse a beneficiarilor de a obține documente permissive, fapt ce tergiversează procesul de lucru etc.

Calitatea cererilor de finanțare rămâne în continuare o constrângere în asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională și locală.

Toate aceste riscuri și provocări pot afecta atingerea indicatorilor setați până în 2028.

V. PRIORITĂȚI PENTRU 2024

- Aprobarea Programului Național de Dezvoltare Locală 2024-2028².
- Definitivarea Sistemului informațional pentru gestiunea proiectelor de dezvoltare regională și locală.
- Actualizarea componentei Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare.
- Lansarea unor noi apeluri de proiecte.
- Definitivarea studiilor privind specializarea inteligentă a regiunilor de dezvoltare pentru regiunile restante.
- Implementarea proiectelor de dezvoltare regională și locală incluse în DUP 2022-2024 și monitorizarea livrabililor obținute.
- Racordarea cadrului normativ la aquis-ul european.
- Evaluarea intermediară și actualizarea SNDR 2022-2028.
- Evaluarea intermediară și actualizarea Programului Național destinat orașelor poli.
- Aprobarea Programului Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de creștere.
- Consolidarea capacităților ADR-urilor, ONDRL, funcționarilor DPDL.

² Aprobabil în martie 2024.

VI. ANEXE

1. Raport de bilanț privind implementarea Planului anual de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională și locală în anul 2023 (PAF DR-2023)³.

În conformitate cu art.2, lit.) din Legea bugetului de stat pentru anul 2023 nr.359/2022, pentru Fondul național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL) au fost aprobate inițial alocații în sumă 600 mln lei. Urmare a aprobării Legii nr. 168/2023 prin care a fost modificată Legea bugetului de stat pentru anul 2023, alocațiile pentru Fondul național de dezvoltare regională și locală au fost majorate cu 420 milioane lei, constituind 1020 milioane lei. Ulterior, ca urmare a modificării Legii bugetului de stat pentru anul 2023 prin Legea 295/2023, alocațiile pentru Fond au fost majorate cu încă 400 milioane lei, constituind 1 420 milioane lei, unde se adaugă alocațiile financiare în sumă de 114 milioane din Fondul de Rezervă al Guvernului alocate în luna decembrie 2024, astfel, valoarea FNDRL pentru anul 2023 au constituit 1534 milioane lei.

În anul 2021 s-a desfășurat concursul de selectare a proiectelor de dezvoltare regională pentru finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, în urma căruia au fost elaborate și aprobate planurile operaționale regionale. Prin Hotărârea Guvernului nr. 23/2022 au fost aprobate 45 de proiecte de dezvoltare regională, pentru finanțare din FNDRL în perioada 2022-2024, cu includerea proiectelor vizate în Documentul unic de program. Totodată, în anul 2022, s-a desfășurat concursul de selectare a proiectelor de dezvoltare regională și anume dezvoltarea urbană, destinat orașelor poli de creștere și Programe de Revitalizare Urbană pentru finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, care la rândul lor, conform Hotărârii Guvernului nr. 490/2023 au fost incluse în Documentul unic de program.

Astfel, în anul 2023 Documentul unic de program a inclus următoarele proiecte de dezvoltare regională:

Programul	Măsura	Nr. proiecte
Competitivitate	Domeniul - 1.1 Valorificarea infrastructurilor de afacere	6
	Domeniul - 1.2. Dezvoltarea mediului antreprenorial	1
	Domeniul - 1.3. Sporirea atractivității turistice	7
Dezvoltare urbană	Domeniul - 2.1. Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	27
	Domeniul - 2.2. Competitivitate și susținerea activităților economice	1
	Domeniul - 2.3 Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și rețelelor de utilități publice	3

³ Aprobare prin Decizia CNCDR nr. 2/24 2/24 din 29.01.2024 cu privire la aprobarea Raportului cu rezultatele implementării Documentului Unic de Program în anul 2023.

Infrastructură regională	Domeniul - 3.1. Aprovizionare cu apă și sanitație	26
Total		71

Prin Decizia CNCDDL nr. 02/23 din 24.01.2023 a fost aprobat Planul anual de finanțare din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională pentru anul 2023, astfel cheltuielile pentru organizarea și funcționarea Agențiilor de Dezvoltare Regională pentru anul 2023 fiind în mărime de **35 513 662,18 lei** și respectiv, pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională, fiind rezervat un buget în valoare de **214 486 337,82 lei**.

În scopul asigurării trasabilității bugetelor proiectelor, ca urmare a actualizării devizelor de cheltuieli, au fost propuse rectificări periodice a PAF DR-2023, în funcție de dinamica implementării proiectelor și prognozele pe durată scurtă de valorificare a alocațiilor financiare.

Urmare, au avut loc următoarele rectificări a Planului de finanțare pentru anul 2023 a proiectelor de dezvoltare regională:

- rectificarea #1 a PAF DR-2023, prin Decizia CNCDDL nr. 06/23 din 28.04.2023;
- rectificarea #2 a PAF DR-2023, prin Decizia CNCDDL nr. 11/23 din 29.05.2023;
- rectificarea #3 a PAF DR-2023, prin Decizia CNCDDL nr. 20/23 din 28.06.2023;
- rectificarea #4 a PAF DR-2023, prin Decizia CNCDDL nr. 25/23 din 23.10.2023;
- rectificarea #5 a PAF DR-2023, prin Decizia CNCDDL nr. 30/23 din 18.12.2023.

În așa mod, cuantumul alocațiilor pentru anul 2023, conform fiecărei rectificări este următoarea:

Nr. d/o	Acțiunea	Valoarea totală a proiectelor (lei)	Valoarea totală a alocațiilor din FNDRL pentru 2022-2024	Contribuția beneficiarilor (lei)	Cuquantumul alocațiilor proiectelor pentru A-2023 (lei)
1	Aprobare PAF	1 192 594 639,55	975 454 964,13	217 198 540,43	214 486 337,82
2	Rectificare #1	1 233 232 423,27	998 694 112,98	234 538 219,29	214 486 337,82
3	Rectificare #2	1 233 232 423,27	998 694 112,98	234 538 219,29	135 289 252,29
4	Rectificare #3	1 236 193 633,27	998 694 112,98	237 499 429,29	179 188 133,30

5	Rectificare #4	1 649 923 058,97	1 345 480 409,81	304 315 319,18	251 051 861,93
6	Rectificare #5	1 649 855 930,24	1 345 419 993,55	304 308 606,49	253 386 861,93

Prin Hotărârea Guvernului nr. 23/2022, cu modificările ulterioare, s-a aprobat Lista proiectelor prioritare de dezvoltare regională pentru finanțare din mijloacele FNDRL în perioada 2022-2024, formată din 71 de proiecte (2 proiecte fiind catalogate ca trecătoare din DUP 2017-2020), repartizate pe domenii de intervenții (priorități) și regiuni de dezvoltare (RD), cu o valoare totală de 1,67 miliarde lei, pentru care din FNDRL s-a solicitat finanțare în sumă de 1,37 miliarde lei, după cum urmează:

Regiunea de dezvoltare	Numărul proiectelor incluse în DUP 2022-2024	Costul proiectelor din FNDRL (conform cererii de finanțare) lei	Bugetul aprobat/rectificat pentru anul 2023, lei	Valorificat în anul 2023, lei
Nord	20	311 787 748,05	76 895 251,34	76 895 242,34
Centru	26	484 367 611,21	103 165 372,32	103 165 227,67
Sud	15	457 085 449,60	68 518 465,67	67 509 205,57
UTA	10	113 143 881,25	4 807 772,60	4 807 767,60
Total	71	1 366 384 690,11	253 386 861,93	252 377 443,18

Conform Deciziei CNCDDL nr. 17/23 din 28.06.2023, în anul 2023, au fost aprobate spre finanțare 67 proiecte de dezvoltare regională din cele 71 incluse în Documentul Unic de Program pentru anii 2022-2024. Proiectele se implementează în toate cele patru regiuni de dezvoltare – Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia după cum urmează:

Domenii	RD Nord	RD Centru	RD Sud	RD UTA G	Total DUP
Domeniul - 1.1 Valorificarea infrastructurilor de afaceri VIA	2	-	2	2	6
Domeniul - 1.3. Sporirea atractivității turistice SAT	2	4	-	1	7
Domeniul - 2.1. Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice RUDISP; Măsura 2.1. Conectivitate și mobilitate urbană (CMU)	8	11	4	3	26
Domeniul - 2.2. Competitivitate și susținerea activităților economice CSAE	1	-	-	-	1
Domeniul - 2.3 Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și rețelelor de utilități publice MITERUP	-	-	1	1	2

Domeniul - 3.1. Aprovizionare cu apă și sanitație AAS	6	10	8	1	25
Sumar proiecte listate	19	25	15	8	67

Ca rezultat, către finele perioadei de referință – 31.12.2023, din totalul proiectelor aprobate spre finanțare, 65 de proiecte de dezvoltare regională au fost lansate. În funcție de timpul lansării proiectului, graficul de alocații financiare, complexitatea obiectivelor de intervenție, cadrul normativ de procedură, prestația actorilor antrenați în proiecte, precum și alte constrângeri de ordin tehnic, care au influențat dinamica implementării, proiectele lansate au atins anumit grad de realizare a obiectivelor setate.

Astfel, starea la zi a proiectelor, definită ca statutul proiectului, poate fi catalogată prin atribuirea la una din grupurile distincte:

Statutul proiectelor incluse în PAF, conform domeniului de finanțare	RD Nord	RD Centru	RD Sud	RD UTAG	Total DUP
1.	2.	3.	4.	5.	6.
Valorificarea infrastructurilor de afaceri	- 1 implementat - 1 nelansat	-	- 1 implementat - 1 derulare	- 2 derulare	- 2 implementat - 3 derulare - 1 nelansate
Competitivitate și susținerea activităților economice	- 1 derulare	-	-	-	- 1 derulare
Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și rețelelor de utilități publice	-	-	- 1 derulare	- 1 derulare	- 2 derulare
Sporirea atractivității turistice	- 2 implementate	- 1 implementat - 3 derulare	-	- 1 derulare	- 3 implementate - 4 derulare
Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	- 2 implementate - 6 derulare	- 11 derulare	- 3 derulare - 1 nelansat	- 3 derulare	- 2 implementate - 23 derulare - 1 nelansat
Aprovizionarea cu apă și sanitație	- 3 implementate - 3 în derulare	- 3 implementat - 7 derulare	- 8 derulare	- 1 derulare	- 6 implementate - 19 derulare
Sumar DUP:	- 19 proiecte: - 8 implementate - 10 derulare - 1 nelansat	- 25 proiecte: - 5 implementate - 21 derulare	- 15 proiecte: - 1 implementat - 13 derulare - 1 nelansat	- 8 proiecte: - 8 derulare	- 67 proiecte: - 13 implementate - 52 derulare - 2 nelansate

La aprobarea Documentului unic de program, valoarea totală de buget al proiectelor de dezvoltare regională constituia 1,58 miliarde lei, cu cererea de finanțare estimată la cca 912,33 milioane lei și contribuția beneficiarilor/partenerilor de cca 667,75 milioane lei.

Pe parcursul implementării proiectelor valorile de buget, alocații și contribuții au suferit modificări, acestea fiind condiționate de:

- necesitatea actualizării devizelor de cheltuieli;
- dinamica implementării proiectelor.

Către 31.12.2023, indicatorii de buget s-au ajustat, în previziunile de buget estimate la aprobarea proiectelor pentru finanțare, după cum urmează:

Indicatori de buget pentru anul 2023

Indicatori	La aprobarea DUP (lei)	Situația la 31.12.2023	Ajustare +/- (lei)	%
Costul total al proiectelor	1 579 083 266,51	1 649 855 930,24	+70 772 663,73	+4,3%
Cerere de finanțare din FNDRL	912 329 280,15	1 345 419 993,55	+433 090 713,4	+32,1%
Contribuția beneficiarilor/partenerilor	63 985,36	304 308 606,49	-363 445 378,87	-54,2%

În anul 2022 suma mijloacelor financiare debursate pentru proiectele de dezvoltare regională (CAPEX) a fost de **194 281 557,80 lei**, ceea ce a constituit **14,44%** din valoarea totală de **1 345 419 993,55 lei** a finanțării necesare din FNDRL pentru implementarea proiectelor.

În anul 2023 suma mijloacelor financiare debursate pentru proiectele de dezvoltare regională (CAPEX) a fost de **252 377 443,18 lei**, ceea ce a constituit **18,75%** din valoarea totală de **1 345 419 993,55 lei** a finanțării necesare din FNDRL pentru implementarea proiectelor.

Astfel, soldul necesar pentru alocațiile financiare în anul 2024, pentru finalizarea integrală a proiectelor, constituie **898 760 992,57 lei**.

Gradul de valorificare a mijloacelor financiare din FNDRL pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională în anul 2022, în raport cu alocația aprobată de **279 953 063,32 lei**, a constituit **69,40 %**. Soldul nevalorificat pentru CAPEX fiind de **85 671 505,52 lei**.

Gradul de valorificare a mijloacelor financiare din FNDRL pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională în anul 2023, în raport cu alocația aprobată de **253 386 861,93 lei**, constituie **99,60 %**. Soldul nevalorificat pentru CAPEX fiind de **1 009 418,75 lei**.

Pentru cheltuielile operaționale (OPEX) ale Agențiilor de Dezvoltare Regională valoarea efectiv-debursată din FNDRL în anul 2023 constituie **25 879 774,10 lei**, gradul de valorificare fiind de **97,41 %** din suma de **26 565 702,18 lei**, alocată conform ultimei rectificări. Soldul nevalorificat

pentru cheltuielile de organizare și funcționare a Agențiilor de Dezvoltare Regională este de **685 928,08 lei**.

Indicatori	Alocat A-2022	Valorificat la situația din 31.12.2022	Sold format	Gradul de valorificare FNDRL (%)
OPEX	20 046 936,68	16 544 080,36	3 502 856,32	82,53
CAPEX	279 953 063,32	194 281 557,80	85 671 505,52	69,40
Total	300 000 000,00	210 825 638,16	89 174 361,84	70,30

Pentru anul 2023, indicatorii de buget au înregistrat un nivel înalt de realizare, și anume prin gradul de valorificare a acestora, care a ajuns la circa 99,39 % din total.

Astfel, conform Planului anual de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională din mijloacele financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală pentru anul 2023, se identifică următorii **Indicatori de buget și Gradul de valorificare a acestora:**

Indicatori	Alocat A-2023	Valorificat la situația din 31.12.2023	Sold format	Gradul de valorificare FNDRL (%)
OPEX	26 565 702,18	25 879 774,10	685 928,08	97,41
CAPEX	253 386 861,93	252 377 443,18	1 009 418,75	99,60
Total	279 952 564,11	278 257 217,28	1 695 346,83	99,39

Indicatorii de buget pentru anul 2023 conform regiunilor de dezvoltare și domeniilor de finanțare:

Domeniul de intervenție	FNDRL, lei	RD Nord	RD Centru	RD Sud	RD UTAG	RD mun. Chișinău
VIA	Alocat-2023	3 348 984,22		805 889,90	35 001,00	
	Valorificat	3 348 984,22		805 888,90	35 000,00	
SAT	Alocat-2023	7 315 391,00	27 207 913,37		4 272 767,60	
	Valorificat	7 315 391,00	27 207 913,36		4 272 767,60	
RUDISP	Alocat-2023	10 458 146,33	5 255 711,16	3,00	3,00	
	Valorificat	10 458 140,33	5 255 701,16	0,00	0,00	
CSAE	Alocat-2023	1,00				
	Valorificat	0,00				
MITERUP	Alocat-2023			1,00	1,00	
	Valorificat			0,00	0,00	
AAS	Alocat-2023	55 772 728,79	70 701 747,79	67 712 571,77	500 000,00	
	Valorificat	55 772 726,79	70 701 613,15	66 703 316,67	500 000,00	
SUMAR CAPEX	Alocat-2023	76 895 251,34	103 165 372,32	68 518 465,67	4 807 772,60	
	Valorificat	76 895 242,34	103 165 227,67	67 509 205,57	4 807 767,60	
OPEX	Alocat-2023	8 860 957,27	7 515 000,00	4 013 000,00	3 918 572,18	2 258 172,73

	Valorificat	8 728 500,29	7 406 000,00	4 003 739,53	3 495 826,66	2 245 707,62
TOTAL FNDRL	Alocat-2023	85 756 208,61	110 680 372,32	72 171 465,67	8 726 344,78	2 258 172,73
	Valorificat	85 623 742,63	110 571 227,67	71 512 945,10	8 303 594,26	2 245 707,62

Dacă să analizăm conform domeniilor prioritare, mijloacele financiare ale Fondului pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională, pentru anul 2023, atunci se evidențiază următoarele subprograme de intervenție.

Valorificarea resurselor financiare conform subprogramelelor de finanțare:

Domenii de intervenție, Subprograme	Valorificat:
Subprogram 5004 - Domeniul 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă în regiunile de dezvoltare. Măsura 1.1. Valorificarea infrastructurilor de afaceri (VIA); Domeniul 2. Dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor. Măsura 2.2. Competitivitatea și susținerea activităților economice (CSAE);	4.189.873,12
Subprogram 6404 - Domeniul 2. Dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor. Măsura 2.1. Conectivitate și mobilitate urbană;	0,00
Subprogram 6602 - Domeniul 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă în regiunile de dezvoltare. Măsura 1.3 Sporirea atractivității turistice (SAT);	38.796.071,96
Subprogram 7502 - Domeniul 2. Dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor. Măsura 2.1. Conectivitate și mobilitate urbană; Măsura 2.3 Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice (RUDISP);	15.713.841,49
Subprogram 7503 - Domeniul 2. Dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor. Măsura 2.4 Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și rețelelor de utilități publice (MITERUP); Domeniul 3. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare regionale. Măsura 3.1. Aprovizionare cu apă și sanitație (AAS);	193.677.656,61
Subprogram 7505 - Domeniul 2. Dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor. Măsura 2.4 Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și rețelelor de utilități publice (MITERUP);	0,00
Subprogram 6105 - Organizarea și funcționarea agențiilor de dezvoltare regional.	25 879 774,10

Important este faptul că, conform situației la 01.01.2023, doar 3 proiecte (7,0%) au fost catalogate ca fiind implementate, după cum urmează:

Nr. d/o DUP	Datele de identificare a proiectului
<i>1.</i>	<i>2.</i>

1.	Măsura 1.2: Dezvoltarea mediului antreprenorial G112010C „Implementarea educației continue în domeniul antreprenoriatului în mediul rural prin formate hibride de instruire” Regiunea de dezvoltare – UTA Găgăuzia Aplicant – AO „Institutul Dezvoltării Economice Regionale” Localizarea proiectului – UTA Găgăuzia Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2022
2.	Măsura 2.3: Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice N111018C. „Sîngerei–orașul incluziunii teritoriale” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Primăria or. Sîngerei Localizarea proiectului – or. Sîngerei Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2022
3.	Măsura 2.3: Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice G223003C „Îmbunătățirea condițiilor de trai și de agrement a locuitorilor din zona de revitalizare” Regiunea de dezvoltare – UTA Găgăuzia Aplicant – Primăria mun. Ceadîr-Lunga Localizarea proiectului – mun. Ceadîr-Lunga Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2022.

Totodată, conform situației la 01.01.2024, din cele 65 de proiecte lansate, 13 proiecte (20%) au fost catalogate ca fiind implementate.

Proiecte implementate în anul 2023, conform măsurilor de finanțare:

1.	Măsura 1.1: Valorificarea infrastructurii de afaceri N111018C „Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – IP „IAS Gunnar Due Gundersen” Localizarea proiectului – mun. Soroca Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023
2.	Măsura 1.3: Sporirea atractivității turistice N113034C „Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Primăria mun. Bălți Localizarea proiectului – mun. Bălți Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023
3.	Măsura 1.3: Sporirea atractivității turistice N113020C „Valorificarea Patrimoniului istorico-cultural al regiunii de dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de istorie și Etnografie din municipiul Soroca” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Consiliul raional Soroca Localizarea proiectului – mun. Soroca Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023
4.	Măsura 2.1: Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice N223035C „Modernizarea infrastructurii spațiilor publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți” Regiunea de dezvoltare – Nord

	<p>Aplicant – Primăria mun. Bălți Localizarea proiectului – mun. Bălți Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
5.	<p>Măsura 2.1: Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice N223025C „Păstrăm trecutul pentru viitor–reabilitarea patrimoniului istoric al orașului Ocnîța pentru generațiile viitoare” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Primăria or. Ocnîța Localizarea proiectului – or. Ocnîța Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
6.	<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație N331033C „Apă pentru viață în regiunea de nord: raioanele Florești și Soroca 2” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Consiliul raional Florești Localizarea proiectului – r-nul Florești, r-nul Soroca Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
7.	<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație N331019C „Apă–necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Consiliul raional Soroca Localizarea proiectului – r-nul Soroca Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
8.	<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație N331006C „Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelelor de canalizare în or. Florești” Regiunea de dezvoltare – Nord Aplicant – Primăria or. Florești Localizarea proiectului – r-nul Florești Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
9.	<p>Măsura 1.3: Sporirea atractivității turistice C23057 „Valorificarea potențialului turistic al regiunii de centru a Republicii Moldova (Raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)” Regiunea de dezvoltare – Centru Aplicant – Consiliul raional Călărași Localizarea proiectului – R-nul Călărași Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
10.	<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație C331014C „Sisteme Regionale Apa-Canal- Garanția Sănătății Noastre” Regiunea de dezvoltare – Centru Aplicant – Primăria mun. Hîncești Localizarea proiectului – r-nul Hîncești Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
11.	<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație C331008L „Apeduct magistral pentru localitățile: Văsieni, Ulmu (etapa 3) și Costești, Pojăreni (etapa 4)” etapa I Regiunea de dezvoltare – Centru Aplicant – Agenția de dezvoltare regională Centru Localizarea proiectului – r-nul Ialoveni Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023</p>
12.	<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație</p>

	C331007L „Sistem de canalizare pentru 7 localități și conectarea la stația de pompare/epurare din Strășeni” etapa I Regiunea de dezvoltare – Centru Aplicant – Agenția de dezvoltare regională Centru Localizarea proiectului – r-nul Strășeni Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023
13.	Măsura 1.1: Valorificarea infrastructurii de afaceri S111016L „Racordarea la utilități a subzonei nr. 18 (Cahul) din cadrul Zonei Economice Libere „Bălți”” Regiunea de dezvoltare – Sud Aplicant – Agenția de Dezvoltare Regională Sud Localizarea proiectului – r-nul Cahul Statut – Proiect implementat: lansat în 2022, implementat în 2023

Urmare a implementării proiectelor în anul **2023**, au fost atinși următorii indicatori de produs și de rezultat:

Indicatori de produs	Indicatori de rezultat
1.	2.
Măsura 1.1: Valorificarea infrastructurii de afaceri	
Pentru RD Nord – 1 proiect:	
<ul style="list-style-type: none"> - 1 obiect de suport în afaceri reabilitat - 515 mp de pereți exteriori termoizolați, prin sistem de fațadă ventilată - 551 mp de pereți exteriori termoizolați prin aplicarea placajului Klinker - 1 sistem fotovoltaic instalat, 15 kW - 700 mp teritoriu amenajat în fața clădirii renovate 	- 20 de rezidenți beneficiari
Pentru RD Sud -1 proiect:	
<ul style="list-style-type: none"> - 2,4 km rețea electrică de tensiune înaltă de 10 kV construită - 1,41 km rețea de apeduct construită - 0,87 km rețea de gaze naturale construită 	- 1 obiectiv de suport în afaceri conectate la structura de acces și utilități publice (număr)
Măsura 1.3 Sporirea atractivității turistice	
Pentru RD Nord – 2 proiecte:	
<ul style="list-style-type: none"> - 2 atracții turistice renovate/construite - 1 teritoriu amenajat, 150 mp 	<ul style="list-style-type: none"> -2 obiective turistice reabilite și amenajate -2 obiective incluse în circuite turistice

<ul style="list-style-type: none"> - 1 sală multifuncțională (galeria) construită, 142,4 mp - 6 săli expoziționale reabilite, 200 mp - 418 mp de pereți exteriori termoizolați 26 ferestre și 4 uși schimbate 1 sistem de scurgere a apei de pe acoperiș 1 scară metalică pentru situații de urgență, etc. 	<p>-2 trasee turistice conectate la rețeaua regională</p>
<p>Pentru RD Centru – 1 proiect:</p>	
<p>1,4 km stradă din or. Călărași renovată</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 50 000 turiști au acces la: infrastructură modernă de turism (drumuri renovate) - obiecte turistice inclus în circuitul turistic
<p>Măsura 2.1 Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice</p>	
<p>Pentru RD Nord – 2 proiecte:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - 7472,5 m infrastructură de drum reabilitată - 7367,7 mp suprafața clădirilor publice renovate prin măsuri de eficiența energetică - 3106,5 mp suprafața pe care s-au executat lucrări de termoizolare, pereți exteriori - 677,9 mp suprafața ferestrelor și ușilor exterioare schimbate - 2560 mp trotuar construit - 421 borduri pentru carosabil instalate - 1585 borduri pentru trotuare instalate - 1157 mp teritoriu amenajat 	<p>25054 persoane cu acces la drumul reabilitat/servicii 6 localități beneficiare de revitalizare urbană</p>
<p>Măsura 3.1: Aprovizionarea cu apă și sanitație</p>	
<p>Pentru RD Nord – 3 proiecte:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - 100,40 km de rețele de apeduct/magistrale construite/reabilite - 6,80 km rețea canalizare construite/reabilite 	<ul style="list-style-type: none"> - 12 localități ce au acces la sistemul de AAP construit/reabilitat - 26 236 persoane cu acces la sistemul de AAP construit/reabilitat - 5 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat - 50000 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat
<p>Pentru RD Centru – 3 proiecte:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - 13,53 km rețea canalizare construite/reabilitat - 2 studii de fezabilitate elaborate 	<ul style="list-style-type: none"> - 2 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat - 7000 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat

	- 2 documentații de proiect elaborate
--	---------------------------------------

Provocările majore întâmpinate în procesul de implementare a proiectelor și, respectiv la valorificarea mijloacelor FNDRL în anul 2023, au fost:

1. Divergențe între documentația de proiect cu situația reală a obiectului;
2. Majorarea costurilor pentru livrabile;
3. Insuficiența resurselor financiare alocate pentru proiectele de dezvoltare regională.

2. Raport de bilanț privind realizarea planului anual de finanțare a domeniului de dezvoltare locală în anul 2023⁴

Modul de finanțare a programelor de dezvoltare locală este reglementat prin Regulamentul privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală (Hotărârea Guvernului nr. 152/2022), prin care sunt stabilite următoarele domenii de intervenție, măsuri eligibile de finanțare și mecanisme aplicate pentru finanțare:

Domeniu de intervenție / Măsură de finanțare		Mecanism de finanțare			
		Apel competitiv	Apel competitiv de granturi mici	Mecanism separat de aprobare	Mecanism separat de aprobare
D-1	Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale				
M-1.1	Construcția/extinderea/reabilitarea/modernizarea sistemelor de alimentare cu apă, de epurare a apei și de canalizare destinate obiectivelor publice de interes local	•			
M-1.2	Instalarea iluminatului public	•	•		
M-1.3	Elaborarea Planurilor Urbanistice Generale			•	
D-2	Construcția și renovarea infrastructurii sociale				
M-2.1	Construcția, renovarea/reabilitarea clădirilor publice, inclusiv prin măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice (creșterea performanței energetice) a clădirilor publice	•	•		
M-2.2	Instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resurse regenerabile	•	•		
M-2.3	Construcția, reconstrucția edificiilor sportive, edificiilor destinate prestării serviciilor sociale, inclusiv a infrastructurii medicale	•	•		
M-2.4	Restaurarea/reabilitarea/reconstituirea/conservarea monumentelor/structurilor istorice specifice pentru arhitectura rurală tradițională într-o anumită zonă, destinate	•	•		

⁴ Aprobat prin Decizia CNCDR nr. 2/24 2/24 din 29.01.2024 cu privire la aprobarea Raportului cu rezultatele implementării Documentului Unic de Program în anul 2023.

	unor scopuri publice, inclusiv monumente de for public				
D-3	Cofinanțarea proiectelor implementate din sursele de asistență externă				
M-3.1	Creșterea capacităților de valorificare a surselor de finanțare a proiectelor investiționale finanțate din sursele partenerilor de dezvoltare				•

I. Valorificarea mijloacelor financiare alocate domeniului de dezvoltare locală în anul 2023

1.1 În anul 2023, Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL), în calitate de entitate responsabilă de implementarea programelor și proiectelor de dezvoltare locală, a fost antrenat în gestionarea a 3 programe guvernamentale de finanțare a 918 proiecte, incluse în Documentul unic de program (DUP), pentru a fi finanțate din mijloacele Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și a partenerilor de dezvoltare:

- „Satul European”, ediția 2022-2023 – 497 proiecte;
- „Satul European Expres”, ediția 2023 – 399 proiecte;
- „Extinderea grupelor de creșă publice”, ediția 2023 – 22 proiecte.

Alocațiile financiare domeniului de dezvoltare locală în anul 2023

1.2 În conformitate cu art.2, lit. c) din Legea bugetului de stat pentru anul 2023 nr. 359/2022, pentru formarea FNDRL au fost aprobate mijloace financiare în sumă **600 milioane lei**, dintre care, conform Deciziei CNCDRDL nr. 02/23 din 24.01.2023, pentru domeniul de dezvoltare locală s-au repartizat **350 milioane lei**, inclusiv:

- **CAPEX 336,8 milioane lei** (336.853.262,00) – pentru implementarea proiectelor de dezvoltare locală;
- **OPEX 13,1 milioane lei** (13.146.738,00) – pentru organizarea și funcționarea ONDRL.

1.3 Mijloacele financiare alocate proiectelor în valoare de 336,8 milioane lei au fost programate în exclusivitate pentru continuarea implementării programului „Satul European”, lansat în anul 2022 și care către finele anului 2022 a atins gradul de realizare la valoarea de **343,6 milioane lei** (343.651.139,61) din valoarea setată de 1,8 miliarde lei (cca 20%).

Astfel, alocațiile financiare disponibile au urmat să asigure acoperirea necesităților programului „Satul European” doar pentru trimestrul I al anului, deficitul de mijloace financiare fiind constatat la valoarea de cca 1,12 miliarde lei.

1.4 Pe parcursul 2023, în scop de diminuare a deficitului format al alocațiilor financiare necesare pentru programul „Satul European” și, totodată, pentru lansarea noilor programe de finanțare prin mecanismul de granturi mici („Satul European Expres” și „Extinderea grupelor de creșă publice”),

Planul anual de finanțare a domeniului de dezvoltare a suportat un șir de ajustări de majorare a alocațiilor, după cum urmează:

+ **79,1 milioane lei** (79,197.085,53) – redistribuirea de la domeniul de dezvoltare regională, conform Deciziei CNCDDL nr. 11/23 din 29.05.2023;

+ **210,0 milioane lei** (210.000.000,00) – rectificarea bugetului de stat, conform Deciziei CNCDDL nr. 20/23 din 28.06.2023;

+ **166,1 milioane lei** (166.101.118,99), conform Deciziei CNCDDL nr. 22/23 din 22.08.2023 (rectificarea bugetului de stat);

+ **334,7 milioane lei** (334.749.231,37), conform Deciziei CNCDDL nr. 25/23 din 23.10.2023 (rectificarea bugetului de stat).

+ **114 milioane lei** (114.000.000,00), conform Deciziei CNCDDL nr. 30/23 din 15.12.2023 (din Fondul de Rezervă a Guvernului).

Astfel, valoarea cumulă a alocațiilor financiare din FNDRL, adresate domeniului de dezvoltare locală în anul 2023 constituie **1,25 miliarde lei** (1.254.047.435,89).

1.5 Adițional alocațiilor aprobate din FNDRL, în conformitate cu Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară în baza ajutorului financiar nerambursabil de 100 milioane euro (Grant RO), pentru a înlesni povara financiară a bugetului de stat, s-au alocat mijloace financiare în valoare de **117,4 milioane lei** (117.448.606,43) pentru achitarea livrabilelor generate în cadrul programului „Satul European” – tranșa I a Grantului RO.

1.6 În sumar, alocațiile financiare aprobate domeniului de dezvoltare locală pentru anul 2023 constituie:

1,37 miliarde lei (1.371.496.042,32)

acestea fiind aprobate pe următoarele măsuri și subprograme de finanțare:

Program/Măsura de finanțare	Sub-program	Alocații aprobate din FNDRL (lei)	Alocații aprobate din Grant RO (lei)	Total alocații aprobate (lei)
CAPEX Programul „Satul European”				
M-1.1	7503	530.580.012,96	117.320.994,67	647.901.007,63
M-1.2	7505	32.403.296,47	0,00	32.403.296,47
M-1.3	7502	8.320.461,41	0,00	8.320.461,41
M-2.1	7502	275.819.009,52	127.611,76	275.946.621,28
M-2.2	5804	22.849.519,53	0,00	22.849.519,53
M-2.3	7502	146.198.544,57	0,00	146.198.544,57
M-2.4	6602	74.277.212,75	0,00	74.277.212,75
M-3.1	7503, 5804, 6602	7.994.458,16	0,00	7.994.458,16
Total pe program:		1.098.442.515,37	117.448.606,43	1.215.891.121,80

CAPEX Programul „Satul European Expres”				
M-1.2	7505	19.080.800,06	0,00	19.080.800,06
M-2.1	7502	19.273.983,47	0,00	19.273.983,47
M-2.2	5804	9.232.054,29	0,00	9.232.054,29
M-2.3	7502	71.147.549,10	0,00	71.147.549,10
M-2.4	6602	15.734.569,46	0,00	15.734.569,46
Total pe program:		134.468.956,38	0,00	134.468.956,38
CAPEX Programul „Extinderea grupelor de creșă publice”				
M-2.1	8802	7.989.226,14	0,00	7.989.226,14
Total pe program:		7.989.226,14	0,00	7.989.226,14
Sumar CAPEX		1.240.900.697,89	117.448.606,43	1.358.349.304,32
OPEX ONDRL	6105	13.146.738,00	0,00	13.146.738,00
SUMAR PE DOMENIUL DE DEZVOLTARE LOCALĂ		1.254.047.435,89	117.448.606,43	1.371.496.042,32

Valorificarea mijloacelor financiare alocate în anul 2023

1.7 Pe parcursul anului 2023, în conformitate cu atribuțiile sale statutare, ONDRL a realizat managementul financiar al programelor de dezvoltare locală, în limita alocațiilor financiare puse la dispoziție, inclusiv:

- continuarea implementării proiectelor în cadrul programului „Satul European”: planificarea alocațiilor financiare către proiecte, monitorizarea/controlul implementării, verificarea livrabilelor generate, autorizarea plăților și monitorizarea debursărilor către APL, admiterea recepțiilor la terminarea lucrărilor, cuantificarea și transmiterea costurilor formate în urma implementării, monitorizarea post-implementare a proiectelor finalizate;

- lansarea și implementarea proiectelor prin mecanismul de granturi mici în cadrul programelor „Satul European Expres” și „Extinderea grupelor de creșă publice”: gestionarea concursului de granturi mici, planificarea alocațiilor financiare către proiectele aprobate, monitorizarea/controlul implementării, verificarea livrabilelor generate, autorizarea plăților și monitorizarea debursărilor către APL, admiterea recepțiilor la terminarea lucrărilor, cuantificarea și transmiterea costurilor formate în urma implementării, monitorizarea post-implementare a proiectelor finalizate;

1.8 În anul 2023, în urma implementării proiectelor de dezvoltare locală, din totalul de 1,37 miliarde lei de alocații financiare aprobate domeniului de dezvoltare locală, s-au valorificat prin debursări efective pentru achitarea livrabilelor în sumă de:

1,36 miliarde lei (1.367.561.581,59)

dintre care:

- **1,25 miliarde lei** (1.250.318.062,44) din FNDRL;
- **117,2 milioane lei** (117.243.519,46 lei) din Grant RO,

astfel gradul de valorificare (asimilare a mijloacelor financiare) a atins cota de **99,7%**.

Programul	Sursa de finanțare	Alocații aprobate (lei)	Alocații valorificate (lei)	Sold nevalorificat (lei)	Gradul de valorificare
CAPEX Programul „Satul European”	FNDRL	1.098.442.515,37	1.096.862.744,18	1.579.771,19	99,8%
	Grant RO	117.448.606,43	117.243.519,15	205.087,28	99,8%
CAPEX Programul „Satul European Expres”	FNDRL	134.468.956,38	133.459.024,38	1.009.932,00	99,2%
CAPEX Programul „Extinderea grupelor de creșă publice”	FNDRL	7.989.226,14	7.221.318,98	767.907,16	90,4%
OPEX ONDRL	FNDRL	13.146.738,00	12.774.974,90	371.763,10	97,2%
Total		1.371.496.042,32	1.367.561.581,59	3.934.460,73	99,7%
<i>inclusiv:</i>	<i>FNDRL</i>	<i>1.254.047.435,89</i>	1.250.318.062,44	3.729.373,45	99,7%
	<i>Grant RO</i>	<i>117.448.606,43</i>	<i>117.243.519,46</i>	205.087,28	99,8%

1.9 Din alocațiile financiare ale FNDRL în sumă de **1,09 miliarde lei** (1.098.442.515,37), acordate pentru anul 2023 în cadrul programului „Satul European”, au fost efectiv finanțate 416 proiecte, cu suma de **1,09 miliarde lei** (1.096.862.744,18), avansând astfel cu 244 numărul de proiecte finanțate integral: de la 67 de proiecte finanțate integral în anul 2022 – la 311 proiecte finanțate integral în anul 2023 (din 81 de proiecte, care nu au avut în anul 2023 debursări efective din FNDRL, 67 de proiecte sunt acelea care au fost achitate integral în anul 2022, un proiect fiind în retragere și la 13 proiecte nu au fost efectuate achitări din cauza deficitului de alocații financiare din fond).

1.10 Particularitatea co-finanțării programului din Grant RO, constă în faptul că mijloacele financiare alocate vin să se integreze în fluxul numerar pentru debursări la achitarea livrabilelor generate în cadrul a 33 de proiecte aprobate, având următoarele constrângeri, impuse de către finanțator:

- livrabilele generate până la aprobarea finanțării la 30.06.2023 nu sunt eligibile pentru achitare din Grant RO;

- achitățile eligibile din Grant RO nu vor depăși suma 95% din valoarea livrabilelor generate (5% se vor achita de către RM).

Din alocațiile financiare ale Grantului RO în sumă de **117,4 milioane lei** (117.448.606,43), acordate pentru anul 2023 în cadrul programului „Satul European”, au fost efectiv finanțate 33 de proiecte, cu suma de **117,2 milioane lei** (117.243.519,15), avansând astfel cu 14 numărul de proiecte finanțate integral: total proiecte finanțate integral în cadrul programului „Satul European” – 325.

Celelalte 19 proiecte, co-finanțate din Grant RO, sunt în implementare, cu un sold pentru generarea livrabilelor în sumă de **30,8 milioane lei** (30.846.319,47), care se planifică a fi achitat din FNDRL în anul 2024.

1.11 Din alocațiile financiare ale FNDRL în sumă de de **134,4 milioane lei** (134.468.956,38), acordate pentru anul 2023 în cadrul programului „Satul European Expres”, au fost efectiv finanțate 366 proiecte cu suma de **133,5 milioane lei** (133.459.024,38), asigurând indicatorul de 357 proiecte cu finanțare integrală, iar 9 proiecte au fost finanțate parțial.

Din 42 de proiecte, care nu au avut în anul 2023 debursări efective din FNDRL, 19 de proiecte sunt în retragere și la 23 proiecte nu au fost efectuate achitări din cauza prezentării tardive de către APL a solicitărilor de plată și imposibilitatea de verificare și autorizare a livrabilelor (restanțele vor fi achitate din FNDRL în anul 2024).

1.12 Din alocațiile financiare ale FNDRL în sumă de **7,9 milioane lei** (7.989.226,14), acordate pentru anul 2023 în cadrul programului „Extinderea grupelor de creșă publice”, au fost efectiv finanțate 20 proiecte cu suma de **7,2 milioane lei** (7.221.318,98), asigurând 18 proiecte cu finanțare integrală, iar 2 proiecte au fost finanțate parțial.

Celelalte 2 proiecte, care nu au avut în anul 2023 debursări efective din FNDRL, sunt în retragere.

1.13 Soldul nevalorificat în cadrul domeniului de dezvoltare locală constituie **3,9 mln lei** (3.934.460,73), format în următoarele circumstanțe:

- ultimele 3 solicitări de plată din FNDRL, în sumă de 1,5 mln lei în cadrul programului „Satul European”, din considerente tehnice nu au putut fi procesate;

- ultima solicitare de plată din Grant RO, în sumă de 205 mii lei în cadrul programului „Satul European”, nu au fost autorizată, deoarece în urma verificărilor în teren s-au constatat costuri neeligibile, iar din constrângerea de timp și mecanismul complex de modificare a planurilor de finanțare a bugetelor locale, care implică convocarea consiliilor locale, cu înregistrarea modificărilor de rigoare la trezoreriile teritoriale, readresarea mijloacelor disponibilizate de 205 mii lei către alte proiecte eligibile nu a fost posibilă;

- ultimele 2 solicitări de plată din FNDRL, în sumă de 269 mii lei în cadrul programului „Satul European Expres”, din considerente tehnice nu au putut fi procesate, iar suma de cca 740 mii lei nu a fost autorizată, ca urmare a obiecțiilor asupra calității livrabilelor generate pentru plată;

- soldul format în sumă de 767,9 mii lei în cadrul programului „Extinderea grupelor de creșă publice”, din constrângerea de timp nu a putut fi redistribuit operativ către alte programe, deoarece sub-programul de creșă este unul distinct, incompatibil (din punct de vedere al alocațiilor financiare) cu celelalte sub-programe.

- soldul de 371,7 mii lei este format în rezultatul economiilor la cheltuielile operaționale ale ONDRL.

II. Statutul actual al programelor de dezvoltare locală

1. Progresul implementării programului „Satul European”

1.1 Programul „Satul European” a fost lansat în anul 2022, ca urmare a apelului competitiv al propunerilor de proiecte.

La concurs au fost înregistrate 736 de propuneri de proiecte, cu o valoare totală de cca 2,8 miliarde lei, dintre care, în urma evaluărilor tehnice și financiare, au fost aprobate pentru finanțare **497 proiecte**, acestea fiind incluse în Documentul unic de program 2022-2024 (Hotărârea Guvernului nr. 23/2022).

Inițierea proiectelor în cadrul programului s-a realizat începând cu luna august 2022, până la finele anului fiind asigurată finanțarea integrală din FNDRL pentru 67 de proiecte, dintre care 51 de proiecte fiind cu RTL admise și, astfel, proiectele fiind trecute în faza de monitorizare post-implementare.

În anul 2023 programul a continuat cu implementarea celorlalte 429 de proiecte (1 sistat – în retragere), dintre care efectiv au fost finanțate 416 proiecte. La 13 proiecte nu au fost efectuate achitări din cauza deficitului de alocații financiare din FNDRL.

1.2 Indicatorii de buget ai programului, actualizați în urma atribuirii achizițiilor publice:

Măsura de finanțare	Numărul de proiecte aprobate pentru finanțare	Valoarea totală de buget (lei)	Inclusiv:	
			Finanțarea setată din bugetul de stat (lei)	Finanțarea setată prin contribuția APL (lei)
M-1.1	155	974.682.123,76	947.720.173,76	26.961.950,00
M-1.2	43	45.969.681,72	45.549.940,67	419.741,05
M-1.3	36	10.913.377,21	10.862.673,21	50.704,00
M-2.1	120	407.965.297,10	399.057.371,76	8.907.925,34
M-2.2	8	248.151.892,22	234.364.249,96	13.787.642,26
M-2.3	70	238.400.373,46	227.002.587,80	11.397.785,66
M-2.4	52	132.751.465,56	128.127.287,44	4.624.178,12
M-3.1	13	55.652.231,00	14.694.719,22	40.957.511,78
Total	497	1,89 miliarde lei (1.891.149.739,03)	1,79 miliarde lei (1.796.451.178,82)	94,6 milioane lei (94.698.560,21)

1.3 În raport cu indicatorii setați de buget, gradul de realizare a programului în perioada anilor 2022-2023 a atins cota de **88,4%**, valoarea totală a livrabilelor generate fiind de **1,67 miliarde lei** (1.677.835.665,57), dintre care:

- **1,63 miliarde lei** (1.633.457.287,57) – pentru achitare din bugetul de stat (91,1%);
- **44,3 milioane lei** (44.378.378,00) – pentru achitare din contribuția APL (47%).

Măsura de finanțare	Valoarea totală a livrabilelor generate în cadrul proiectelor (lei)	Inclusiv:	
		Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din bugetul de stat (lei)	Valoarea livrabilelor achitate prin contribuția APL (lei)
M-1.1	885.718.009,16	862.555.688,02	23.162.321,14
M-1.2	45.937.981,72	45.547.303,23	390.678,49
M-1.3	10.394.633,21	10.373.965,21	20.668,00
M-2.1	368.540.928,20	363.157.516,05	5.383.412,15
M-2.2	24.174.365,96	22.849.519,53	1.324.846,43

M-2.3	209.225.288,60	200.793.593,91	8.431.694,69
M-2.4	115.490.859,56	113.554.620,01	1.936.239,55
M-3.1	18.353.599,16	14.419.995,05	3.933.604,11
Total	1,67 miliarde lei (1.677.835.665,57)	1,63 miliarde lei (1.633.252.201,01)	44,5 milioane lei (44.583.464,56)
	88,4%	91,1%	47,0%

1.4 Din valoarea livrabilelor în sumă de **1,63 miliarde lei** (1.633.252.201,01), generate în perioada 2022-2023 și prevăzute pentru a fi achitate din bugetul de stat, s-au efectuat debursări efective în sumă de **1,55 miliarde lei, dintre care:**

- **1,44 miliarde lei** (1.440.513.883,79) fiind debursate din FNDRL în perioada 2022-2023;
- **117,2 milioane lei** (117.243.519,15) fiind debursate din Grantul RO în anul 2023.

Totodată, din cauza deficitului de alocații financiare pentru anul 2023, livrabile în sumă de **75,4 milioane lei** (75.494.798,07) nu au putut fi achitate, acestea fiind considerate ca restante, care vor fi achitate din contul bugetului anului 2024, ca datorii ale anului precedent.

Măsura de finanțare	Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din bugetul de stat (lei)	Efectiv debursat			Restanțe la achitarea livrabilelor (lei)
		Din FNDRL în A-2022 (lei)	Din FNDRL în A-2023 (lei)	Din Grant RO în A-2023 (lei)	
M-1.1	862.555.688,02	178.313.773,26	530.313.502,97	117.115.907,39	36.812.504,40
M-1.2	45.547.303,23	13.127.843,23	32.403.296,47	0,00	16.163,53
M-1.3	10.373.965,21	1.765.261,80	8.320.461,41	0,00	288.242,00
M-2.1	363.157.516,05	74.532.206,27	275.569.908,49	127.611,76	12.927.789,53
M-2.2	22.849.519,53	0,00	22.849.519,53	0,00	0,00
M-2.3	200.793.593,91	36.231.869,64	145.530.384,40	0,00	21.276.385,97
M-2.4	113.554.620,01	33.254.648,52	74.277.212,75	0,00	6.022.758,74
M-3.1	14.419.995,05	6.425.536,89	7.598.458,16	0,00	396.000,00
Total	1,63 miliarde lei (1.633.252.201,01)	343,6 milioane lei (343.651.139,61)	1,09 miliarde lei (1.096.862.744,18)	117,2 milioane lei (117.243.519,15)	75,4 milioane lei (75.494.798,07)
		1,44 miliarde lei (1.440.513.883,79)			
		1,55 miliarde lei (1.557.757.402,94)			

1.5 În raport cu gradul de realizare a programului, soldul rămas pentru finanțarea integrală a proiectelor în anul 2024 (sold la implementare) constituie **213,3 milioane lei (11,4%)**, inclusiv:

- **163,2 milioane lei** (163.198.977,81) – cu finanțarea din FNDRL;
- **50,1 milioane lei** (50.115.095,65) – cu finanțarea prin contribuția APL.

Măsura de finanțare	Sold total la implementare pentru A-2024 (lei)	Inclusiv:	
		Soldul la implementare (valoarea livrabilelor ce urmează a fi generate și achitate) din FNDRL (lei)	Valoarea livrabilelor ce urmează a fi generate și achitate prin contribuția APL (lei)
M-1.1	88.964.114,60	85.164.485,74	3.799.628,86
M-1.2	31.700,00	2.637,44	29.062,56
M-1.3	518.744,00	488.708,00	30.036,00
M-2.1	39.424.368,90	35.899.855,71	3.524.513,19
M-2.2	640823,26	586905,43	53917,83
M-2.3	29.175.084,86	26.208.993,89	2.966.090,97
M-2.4	17.260.606,00	14.572.667,43	2.687.938,57
M-3.1	37.298.631,84	274.724,17	37.023.907,67
Total	213,3 milioane lei (213.314.073,46)	163,2 milioane lei (163.198.977,81)	50,1 milioane lei (50.115.095,65)
	11,4%	9,9%	53,1%

1.6 Reieșind din cele constatate, pentru finalizarea programului „Satul European”, pentru anul 2024 sunt necesare alocații financiare din FNDRL în sumă de **240,9 milioane lei** (240.938.821,98), dintre care:

- **77,7 milioane lei** (77.739.844,17) pentru achitarea restanțelor pentru anul 2023;

- **163,2 milioane lei** (163.198.977,81) pentru achitarea soldului la implementare livrabilelor care vor fi generate până la 30.06.2024 (termenul de implementare este extins conform Deciziei CNCDDL nr. 31/23 din 18.12.2023):

Măsura de finanțare	Necesar alocații financiare din FNDRL pentru A-2024 (lei)	Inclusiv:	
		Pentru achitarea restanțelor pentru A-2023 (lei)	Pentru achitarea soldului la implementare A-2024 (lei)
M-1.1	121.976.990,14	36.812.504,40	85.164.485,74
M-1.2	18.800,97	16.163,53	2.637,44
M-1.3	776.950,00	288.242,00	488.708,00
M-2.1	48.827.645,24	12.927.789,53	35.899.855,71
M-2.2	586.905,43	0,00	586.905,43
M-2.3	45.240.333,76	19.031.339,87	26.208.993,89
M-2.4	20.595.426,17	6.022.758,74	14.572.667,43
M-3.1	670.724,17	396.000,00	274.724,17
Total	238.6 milioane lei (238.693.775,88)	75,4 milioane lei (75.494.798,07)	163,2 milioane lei (163.198.977,81)

1.7 Din totalul celor 497 de proiecte aprobate în cadrul programului, în raport cu activitățile setate în cadrul proiectelor, sunt considerate ca fiind finalizate (cu RTL admise) – **270 proiecte (54,3%)**, inclusiv:

Proiecte	Statutul efectiv al proiectelor	Acțiunile realizate	Proiecte achitate integral	
497	Proiecte aprobate, dintre care:			
158	statut A	Proiecte finalizate - 270	- Finalizat, cu RTL, Achitat integral, cu costurile transmise către APL	158
95	statut B		- Finalizat, cu RTL, Achitat integral, în proceduri de transmitere a costurilor	95
17	statut C		- Finalizat, cu RTL, achitat parțial (ultimele livrabile sunt în autorizare)	0
98	statut D	Proiecte în executare - 226	- În executare, facturat integral (Achitat integral sau în autorizare)	72
128	statut E		- În executare, cu solduri la implementare	0
1	statut F	Proiecte sistate - 1	- În retragere	0

Totodată, în raport cu debursările efective, sunt considerate ca achitate integral – **325 proiecte (65,3%)**, inclusiv:

- 158 proiecte cu statut A;
- 95 proiecte cu statut B;
- 72 proiecte din 98 cu statut D.

Măsura de finanțare	Proiecte finalizate (cu RTL admise)				Proiecte în executare			În retragere	Proiecte finanțate integral			
	Total	inclusiv:			Total	inclusiv:			Total	inclusiv:		
		statut A	statut B	statut C		statut D	statut E			statut F	statut A	statut B
M-1.1	64	28	29	7	90	32	58	1	77	28	29	20
M-1.2	37	33	4	0	6	5	1	0	41	33	4	4
M-1.3	23	11	12	0	13	9	4	0	31	11	12	8
M-2.1	70	43	23	4	50	24	26	0	84	43	23	18
M-2.2	5	2	3	0	3	1	2	0	6	2	3	1
M-2.3	39	22	14	3	31	11	20	0	43	22	14	7
M-2.4	25	18	6	1	27	10	17	0	32	18	6	8
M-3.1	7	1	4	2	6	6	0	0	11	1	4	6
Total:	270	158	95	17	226	98	128	1	325	158	95	72

1.8 Cuantificarea indicatorilor de produs și rezultat este realizată pentru **270 proiecte** finalizate în cadrul programului:

Domeniu	Indicatori realizați	Q-ty
M-1.1 (infrastructura de alimentare cu apă)	Produse:	
	Rețele exterioare de alimentare cu apă (km)	437,73
	Sondă arteziană (un)	20
	Stație de captare a apei (un)	1
	Stație de pompare a apei (un)	10
	Stație de tratare / dezinfectare a apei (un)	20
	Castel / turn de apă (un)	43
	Sisteme de dirijare automată (un)	4
	Rezervor de apă (un)	8
	Branșamente individuale la sistem de alimentare cu apă (un)	1.872
	Rețele electrice aferente (km)	2
	Platforme construite/ amenajate (un)	10
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de alimentare cu apă construit/reabilitat/ extins (un)	66
	Instituții publice cu acces la apă (un)	207
	Unități comerciale/de producere/agenți economici cu acces la sistem de alimentare cu apă (un)	265
	Gospodării cu acces la sistem de alimentare cu apă (un)	23.041
	Locuitori cu acces la sistem de alimentare cu apă (un)	79.118
Locuri de muncă create (un)	13	
M-1.1 (infrastructura de sanitație)	Produse:	
	Rețele de canalizare (km)	40,6
	Stație de pompare a apelor uzate (un)	0
	Stație de epurare (un)	2
	Platforme construite/ amenajate (un)	0
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de canalizare construit/reabilitat/extins (un)	10
	Instituții publice cu acces la sistem de canalizare (un)	21
	Unități comerciale/de producere/agenți economici cu acces la sistem de canalizare (un)	59
	Gospodării cu acces la sistem de canalizare (un)	2.529
	Locuitori cu acces la sistem de canalizare (pers)	48.774
	Locuri de muncă create (un)	0
Servicii noi create	0	
M-1.2 Sisteme de iluminat public stradal	Produse:	
	Rețele de iluminat stradal construite/reabilitate (km)	365
	Corpuri de iluminat (un)	8.758
	Piloni (un)	646
	Soft instalat pentru managementul iluminatului public (set)	15
	Panouri de măsurare a energiei electrice	25
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de iluminat public construit/reabilitat/extins (un)	50
	Instituții publice cu acces la iluminat stradal (un)	95
	Unități comerciale/de producere/agenți economici cu acces la iluminat stradal (un)	108
	Locuitori cu acces la iluminat stradal (pers)	55.010
	Locuri de muncă create (un)	6

M-1.3 Plan Urbanistic General	Produse:	
	Plan Urbanistic General elaborat	23
	Rezultate:	
	Localități beneficiare de serviciul elaborat	23
M-2.1, M-2.3, M-2.4 Construcția, renovarea, reabilitarea clădirilor publice, edificiilor sportive, monumentelor și structurilor istorice	Produse:	
	Instituții publice și de menire socială reabilitate, reconstruite, dotate	115
	Mobilier interior (set)	48
	Echipament tehnic (set)	28
	Acoperiș (m2)	48.384
	Teren de joacă (un)	28
	Teren sportiv (un)	12
	Parc public (un)	9
	Grădinițe / Instituții de educație timpurie renovate (un)	40
	Gimnazii renovate (un)	28
	Licee renovate (un)	8
	Case de cultură/ Cămine culturale / Centre culturale renovate (un)	35
	Centre de asistență socială / Centre comunitare renovate (un)	3
	Sediul primăriilor (un)	6
	Muzee renovate (un)	0
	Complexe / locații sportive renovate/construite	8
	Rezultate:	
	Localități beneficiare de infrastructura reabilitată	160
	Acces îmbunătățit la condiții de muncă/învățămînt/odihnă:	
	- cadre didactice / angajați (pers)	2.136
	- elevi (pers)	9.836
	- copii (pers)	8.423
	- locuitori (pers)	171.001
- membri ai colectivelor artistice (pers)	2.036	
Locuri de muncă create (un)	37	
Servicii noi create (un)	1	
M-2.2 Sisteme de furnizare a energiei electrice, folosind sursele regenerabile,	Produse:	
	Parc / Centrală / Stație fotovoltaică (un)	7
	Capacitatea (kW)	376
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de producere a energiei din surse regenerabile (un)	5
	Instituții publice cu acces la sursele regenerabile de energie (un)	14
	Unități comerciale/de producere/agenți economici cu acces la sursele regenerabile de energie (un)	37
	Locuitori cu acces la sursele regenerabile de energie(pers)	5.697
Locuri de muncă create (un)	1	

1.10 În cadrul realizării programului „Satul European”, pot fi menționate următoarele provocări și dificultăți de ordin tehnic, financiar și organizațional, care au creat impedimente în menținerea dinamicii setate de implementare a proiectelor:

1) Lipsa relevanței, corespondenței și logicii intervențiilor înaintate pentru finanțare:

- inițiativele investiționale, concepute de către APL pentru a fi finanțate, nu întotdeauna au o corespondență clară cu strategiile și planurile de dezvoltare în ierarhia de planificare (regională, sectorială, națională);

- proiectele înaintate pentru finanțare nu întotdeauna prezintă o prioritate stringentă pentru comunitate, inițiativele de proiect fiind aprobate la discreția conducătorului APL, fără a asigura consultarea publică cu comunitatea locală;

- nu întotdeauna se manifestă consecutivitatea intervențiilor și relevanța proiectelor propuse pentru finanțare cu proiectele implementate anterior.

Astfel de deficiențe sunt eliminate prin operarea modificărilor de rigoare în Regulamentul FNDRL și condițiile de desfășurare a concursurilor (Hotărârea Guvernului nr. 152/2022), care vizează (a) consultarea publică obligatorie a inițiativelor de proiecte pe perioada de concepere a proiectelor și (b) avizarea propunerilor de proiecte la etapa de evaluare, cu agențiile de dezvoltare regională, la care se arondează localitatea vizată în proiect, privind corelarea propunerii cu programele de dezvoltare la nivel regional și cu autoritățile administrației publice centrale de specialitate, privind corelarea cu programele sectoriale de dezvoltare

2) Calitatea joasă a documentației tehnice pregătite de către APL pentru participare la concurs:

Bugetele locale austere și insuficiența mijloacelor financiare generează servicii de calitate joasă la elaborarea studiilor de fezabilitate, documentației tehnice de proiectare și documentației de deviz. Astfel, în cadrul programului „Satul European”, din cele 492 de proiecte inițial aprobate pentru finanțare, 283 de proiecte (57%) au fost acceptate condiționat, cu deficiențe și restanțe la documentația tehnică și de deviz, exemplele cele mai frecvente fiind:

- elaborarea documentației tehnice de către proiectanți, fără examinare (ieșire) în teren, bazându-se pe baze de date digitale disponibile, care nu totdeauna reflectă elementele de infrastructură reale, starea acestora și rețelele existente de utilități;

- aplicarea de către autorii de proiect a unor soluții tehnice perimate, în multe cazuri incompatibile cu starea reală a rețelelor inginerești, edificiilor și elementelor de rezistență a construcțiilor;

- lipsa unor compartimente esențiale ale documentației de proiectare, reglementate conform cadrului normativ;

- elaborarea devizelor de cheltuieli fără schițe de proiect pentru lucrări de renovare, eficientizare energetică, de terasament, etc;

În consecință:

- s-a redus dinamica implementării programului, manifestată prin contestații pe perioada de desfășurare a achizițiilor publice și în stoparea lucrărilor, ca urmare a identificării volumelor adiționale (neprevăzute) și operarea modificărilor în documentația de execuție și de deviz și a contractelor de achiziții atribuite;

- s-au generat costuri suplimentare, fiind ne-eligibile pentru debursare din FNDRL, deoarece nu au fost cuantificate la etapa de aprobare a cererilor de finanțare a proiectelor și ca rezultat s-au impus în contribuția financiară a APL.

Pentru eliminarea acestor deficiențe, la concursul „Satul European-2”, ediția 2024, s-a alocat termen de 100 de zile, suficient pentru elaborarea și avizarea calitativă a documentației de proiect și de deviz.

3) Competențe insuficiente ale APL pentru implementarea proiectelor investiționale, în special pe subiecte de achiziții publice:

În procesul de monitorizare a procedurilor de achiziții publice, s-au scos în evidență un șir de abateri comise de către APL:

- lipsa de cunoștințe a cadrului legal ce reglementează domeniul (82 proceduri contestate), care se rezultă în tergiversarea procedurilor de desfășurare și atribuire a achizițiilor (clarificări, anulare, proceduri repetate, etc);

- modificarea intenționată, după aprobarea finanțării, a caietelor de sarcini pentru achiziții publice, care se rezultă în formarea contribuțiilor APL pentru volumele de lucrări (servicii sau bunuri) ne-eligibile sau care nu au fost aprobate pentru finanțare;

- atribuirea contractelor de achiziții publice peste valoarea estimată (cadrul legal permite astfel de procedură în anumite condiții), care se rezultă în formarea contribuțiilor APL pentru costurile adiționale față de cele estimate și aprobate pentru finanțare;

- pentru cca 60% din beneficiarii programului, experiența anterioară în desfășurarea achizițiilor publice s-a limitat doar la achiziționarea bunurilor și serviciilor de valoare mică, prin negociere directă sau prin procedura de cerere a ofertelor de preț, iar procedurile de licitații deschise, care sunt proprii pentru proiectele de anvergură (ca buget și volum), fiind complet necunoscute.

4) Incertitudini privind finanțarea proiectelor din FNDRL, ca continuitate a proiectelor lansate și nefinalizate din alte fonduri (FEN, FEE, FNDAMR):

- din 53 de proiecte, preluate pentru finanțare de la fondurile anterioare, numai pentru 7 proiecte beneficiarii au prezentat argumentări clare și documentate, privind delimitarea volumelor și costurilor executate de cele rămase pentru realizare;

- au fost încercări din partea APL de a aplica costurile actualizate la prețurile anului 2022 (care au fost aprobate pentru finanțare și în urma cărora urma să fie desfășurate achiziții publice) la contractele de achiziții publice în derulare (multianuale, cu executare continuă).

5) Schimbarea actorilor antrenați în implementarea proiectelor:

În urma alegerilor locale din toamna anului 2023, au fost schimbații unii conducători ai administrației publice locale, fiind antrenați în cadrul contractelor de finanțare în calitate de ”beneficiar,, și în cadrul contractelor de achiziții publice – în calitate de „autoritate contractantă” (iar în unele cazuri s-a schimbat și personalul administrativ al primăriei), care s-a scontat în:

- încetinirea dinamicii de implementare (uneori stoparea implementării) pe perioada de degrevare a conducătorilor APL și desemnarea noilor conducători;

- lipsa memoriei instituționale – pentru conducătorii APL, nou desemnați, este necesar timp pentru a intra în esența proiectelor, dar nu întotdeauna, la nivel de primărie, a fost asigurată transmiterea-primirea proiectelor în derulare și trasabilitatea clară a acțiunilor deja realizate și celor ce urmează a fi realizate.

6) Discordanța dintre ciclul de implementare a proiectelor de dezvoltare locală și legislația națională privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală:

Această discordanță se manifestă prin următoarele:

- ciclul de implementare a proiectelor din cadrul programului lansat în anul 2022, a fost unul multianual, trecător de la un an bugetar la altul (2022-2023; 2023-2024), cu alocații financiare din bugete anuale diferite:

- în conformitate cu Legea nr.181/2014 a finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, angajamente bugetar-fiscale se asigură doar pe perioada anului bugetar;

- conform alin.(3) din articolul 66 al legii se permite asumarea angajamentelor multianuale pe o perioadă de până la trei ani bugetari pentru obiectele de investiții capitale, în limitele cheltuielilor prognozate în acest scop pe anii respectivi, iar conform tipologiei intervențiilor drept investiții capitale se pot raporta în anumite cazuri proiectele conform măsurilor de finanțare M-1.1, M-1.2, M-2.2, astfel pentru fiecare an bugetar fiind necesară procedura nouă de aprobare prin consiliile locale a planurilor de finanțare, generarea noilor conturi IBAN, etc, ce creează multiple confuzii;

- pentru proiectele care conform tipologiei intervențiilor nu pot fi considerate ca investiții capitale (măsurile M-1.3, M-2.1, M-2.3, M-2.4), contractele de lucrări, prestare a servicii și furnizare bunuri se înregistrează de către trezoreriile teritoriale până la finele anului curent, după care pentru anul viitor sunt impuse nou proceduri de achiziții publice pentru soldul ne-executat, care în final condiționează fragmentarea livrabilelor generate și afectează omogenitatea și calitatea acestora.

7) Deficitul alocațiilor financiare din bugetul de stat:

În cazul proiectelor multianuale, la trecerea în noul an bugetar, alocațiile financiare aprobate prin legea bugetului de stat, pot să nu fie suficiente pentru acoperirea necesităților financiare pentru continuarea proiectelor, iar deficitul format stagnează (uneori stopează) implementarea proiectelor, până la debursarea restanțelor pentru livrabilele generate.

Astfel, pentru anul 2022, pentru continuarea programului, din necesarul estimat la cca 1,45 miliarde lei, inițial au fost aprobate alocații financiare în sumă de 336,8 milioane lei, care către finele trimestrului I au fost valorificate integral și programul a intrat în faza unui deficit permanent de mijloace financiare (uneori valoarea deficitului depășea 100 milioane lei), pentru diminuarea căruia în decursul anului s-au aplicat 9 proceduri de rectificare/redistribuire a alocațiilor financiare și de modificare a planurilor și contractelor de finanțare, care au consumat efort considerabil administrativ și de timp.

1.11 Acțiunile ce se impun pentru finalizarea programului (până la 30.06.2024):

a) achitarea restanței de 77,7 milioane lei pentru A-2023 pentru 85 de proiecte;

b) finalizarea lucrărilor setate în cadrul a 133 de proiecte cu solduri la implementare, cu achitarea livrabilelor ce vor fi generate în sumă de 163,2 milioane lei:

- c) admiterea RTL la 226 proiecte RTL;
- d) transmiterea costurilor pentru 338 proiecte.

2. Progresul implementării programului „Satul European Expres”

2.1 Programul „Satul European Expres” a fost lansat în anul 2023, prin aplicarea mecanismului de finanțare prin granturi mici, cu plafonare eligibilă de buget până la 450 mii lei per proiect, care asigură aplicarea procedurilor de achiziții publice de valoare mică.

Distincția acestui program se rezumă în faptul că aprobarea finanțării se realizează în baza notelor de concept înaintate de către APL, iar elaborarea documentației tehnice de proiect și deviz vizează doar proiectele aprobate.

La concurs au fost înregistrate 680 de proiecte, cu o valoare totală de cca 296,2 milioane lei, dintre care, în urma evaluărilor tehnice și financiare, au fost aprobate pentru finanțare **399 proiecte**, acestea fiind incluse în Documentul unic de program 2022-2024 (Hotărârea Guvernului nr. 23/2022), cu termen de realizare efectivă până la finele anului 2023.

Lansarea proiectelor în cadrul programului s-a inițiat începând cu luna iulie 2023.

2.2 Indicatorii de buget ai programului (actualizați în urma atribuirii achizițiilor publice):

Măsura de finanțare	Numărul de proiecte aprobate pentru finanțare	Valoarea totală de buget (lei)	Inclusiv:	
			Finanțarea setată din FNDRL (lei)	Finanțarea setată prin contribuția APL (lei)
M-1.2	70	19.124.866,58	18.903.135,56	221.731,02
M-2.1	63	20.470.129,47	20.185.573,22	284.556,25
M-2.2	28	8.916.442,55	8.780.605,53	135.837,02
M-2.3	192	75.972.393,93	74.422.551,36	1.549.842,57
M-2.4	46	17.603.029,64	17.097.866,89	505.162,75
Total	399	142,1 milioane lei (142.086.862,17)	139,4 milioane lei (139.389.732,56)	2,6 milioane lei (2.697.129,61)

2.3 În raport cu indicatorii setați de buget, gradul de realizare a programului a atins cota de **99,9%**, valoarea totală a livrabilelor generate fiind de **141,8 milioane lei** (141.886.703,91), dintre care:

- **139,4 milioane lei** (139.389.732,56) – pentru achitare din FNDRL (100%);
- **2,4 milioane lei** (2.492.603,83) – pentru achitare din contribuția APL (92,3%).

Măsura de finanțare	Valoarea totală a livrabilelor generate în cadrul proiectelor (lei)	Inclusiv:	
		Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din FNDRL (lei)	Valoarea livrabilelor achitate prin contribuția APL (lei)
M-1.2	19.115.252,61	18.903.135,56	212.117,05
M-2.1	20.385.807,52	20.185.573,22	200.234,30
M-2.2	8.869.233,65	8.780.605,53	88.628,12

M-2.3	75.943.003,70	74.422.551,36	1.520.452,34
M-2.4	17.573.406,43	17.097.866,89	475.539,54
Total	141,8 milioane lei (141.886.703,91)	139,4 milioane lei (139.389.732,56)	2,4 milioane lei (2.496.971,35)
	99,8%	100%	92,3%

Astfel, în cadrul programului „Satul European Expres”, livrabilele pentru achitare din FNDRL sunt generate integral în termen până la 31.12.2023, conform obiectivelor setate, solduri pentru implementare nu sunt.

2.4 Din valoarea livrabilelor în sumă de **139,4 milioane lei**, generate în anul 2023 și prevăzute pentru a fi achitate din FNDRL, s-au efectuat debursări efective în sumă de **133,3 milioane lei** (133.304.785,35).

Totodată, din cauza prezentării tardive de către APL a solicitărilor de plată, livrabile în sumă de **6,1 milioane lei** (6.084.947,21) nu au putut fi achitate, acestea fiind considerate ca restanțe, care vor fi achitate din contul bugetului anului 2024, ca datorii ale anului precedent.

Măsura de finanțare	Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din FNDRL (lei)	Efectiv debursat:			Restanțe la achitarea livrabilelor (lei)
		Din FNDRL în A-2022 (lei)	Din FNDRL în A-2023 (lei)	Din Grant RO în A-2023 (lei)	
M-1.2	18.903.135,56	-	18.903.135,56	-	0,00
M-2.1	20.185.573,22	-	18.919.337,07	-	1.266.236,15
M-2.2	8.780.605,53	-	8.777.415,96	-	3.189,57
M-2.3	74.422.551,36	-	71.134.050,26	-	3.288.501,10
M-2.4	17.097.866,89	-	15.570.846,50	-	1.372.781,36
Total	139,4 milioane lei (139.389.732,56)	-	133,4 milioane lei (133.459.024,38.785,35)	-	5,9 milioane lei (5.930.708,18)

2.5 Din totalul celor 399 de proiecte aprobate în cadrul programului, în raport cu activitățile setate în cadrul proiectelor, sunt considerate ca fiind finalizate (cu RTL admise) – **318 proiecte (79,7%)**, inclusiv:

Proiecte	Statutul efectiv al proiectelor	Acțiunile realizate	Proiecte achitate integral
399	Proiecte aprobate, dintre care:		
22	statut A	- Finalizat, cu RTL, Achitat integral, cu costurile transmise către APL	22
285	statut B	- Finalizat, cu RTL, Achitat integral, în proceduri de transmitere a costurilor	285
11	statut C	- Finalizat, cu RTL, achitat parțial (ultimele livrabile sunt în autorizare)	0

62	statut D	Proiecte în executare - 62	- În executare, facturat integral (Achitat integral sau în autorizare)	50
0	statut E		- În executare, cu solduri la implementare	0
19	statut F	Proiecte sistate - 19	- În retragere	0

Totodată, în raport cu debursările efective, sunt considerate ca achitate integral – **357 proiecte (89,5%)**, inclusiv:

- 22 proiecte cu statut A;
- 285 proiecte cu statut B;
- 50 proiecte din 62 cu statut D.

Măsura de finanțare	Proiecte finalizate (cu RTL admise)				Proiecte în executare			În retragere statut F	Proiecte finanțate integral			
	Total	inclusiv:			Total	inclusiv:			Total	inclusiv:		
		statut A	statut B	statut C		statut D	statut E			statut A	statut B	statut D
M-1.2	59	3	56	0	8	8	0	3	67	3	56	8
M-2.1	42	2	38	2	14	14	0	7	52	2	38	12
M-2.2	18	1	17	0	7	7	1	3	24	1	17	6
M-2.3	164	13	144	7	22	22	0	6	174	13	144	17
M-2.4	35	3	30	2	11	11	0	0	40	3	30	7
Total:	318	22	285	11	62	62	0	19	357	22	285	50

2.6 Cuantificarea indicatorilor de produs și rezultat este realizată pentru **318 proiecte** finalizate în cadrul programului:

Domeniu	Indicatori atinși	Q-ty
M-1.2 Sisteme de iluminat public stradal	Produse:	
	Gradul de acoperire cu sistem de iluminat public stradal (km)	207,6
	Corpuri de iluminat (un)	4878
	Piloni (un)	687
	Soft instalat pentru managementul iluminatului public (set)	6
	Panouri de măsurare a energiei electrice	27
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de iluminat public construit/reabilitat/extins (un)	74
	Instituții publice cu acces la iluminat stradal (un)	86
	Unități comerciale/de producere/agenți economici cu acces la iluminat stradal (un)	300
	Locuitori /Beneficiari finali cu acces la iluminat stradal (pers)	143.6 61
	Locuri de muncă create (un)	0
M-2.1, M-2.3; M-2.4 Construcția, renovarea, reabilitarea clădirilor publice, edificiilor	Produse:	
	Nr. de instituții publice reabilitate	70
	Căi de acces către instituții publice construite (nr)	47
	Grădinițe / Instituții de educație timpurie renovate (un)	20

sportive, monumentelor și structurilor istorice.	Gimnazii renovate (un)	4
	Licee renovate (un)	1
	Biblioteci (un) renovate	0
	Case de cultură/ Cămine culturale / Centre culturale renovate (un)	25
	Centre de asistență socială / Centre comunitare renovate (un)	4
	Centre Medicale renovate	5
	Sediul primăriilor renovate (un)	14
	Muzee renovate (un)	1
	Monumente istorice (un)	1
	Parcuri /Scururi/ Estrada de vară/ Zone de agrement (un)	34
	Complexe / locații sportive renovate/construite	6
	Terenuri de sport construit (un)	61
	Teren de joacă construit (un)	37
	Rezultate:	
	Localități beneficiare de infrastructura reabilitată	241
	Acces îmbunătățit la condiții de muncă/învățămînt/odihnă:	
	- cadre didactice / angajați (pers)	1.776
	- elevi (pers)	12.013
	- copii (pers)	34.151
	- locuitori (pers)	370.884
- membri ai colectivelor artistice (pers)	2.899	
M-2.2 Sisteme de furnizare a energiei electrice, folosind sursele regenerabile	Produse:	
	Parc / Centrală / Stație fotovoltaică (un)	5
	Nr. instituții publice (clădiri administrative, educaționale, de sănătate) echipate/dotate cu sisteme fotovoltaice (un)	33
	Rezultate:	
	Localități cu sistem de producere a energiei din surse regenerabile (un)	18
	- cadre didactice / angajați (pers)	204
	- elevi (pers)	0
	- copii (pers)	577
	Locuitori cu acces la sursele regenerabile de energie(pers)	38.358

2.7 În cadrul realizării programului „Satul European Expres”, pot fi menționate aceleași provocări și dificultăți de ordin tehnic, financiar și organizațional ca și la programul „Satul European”, adițional fiind notate următoarele:

- încercarea APL de a ”ambala,, proiecte de anvergură, cu bugete semnificative și cu termeni mari de realizare în concepte de proiecte finanțate prin mecanismul de granturi mici, cu constrângeri esențiale de buget și de termeni de realizare, și ca rezultat cca 19 de proiecte s-au retras din program după aprobarea finanțării, ca fiind în imposibilitatea de a fi realizate, conform conceptului propus.

3. Progresul implementării programului „Extinderea grupelor de creșă publice”

3.1 Programul „Extinderea grupelor de creșă publice” a fost lansat în anul 2023, concomitent cu programul „Satul european Expres”, prin aplicarea același mecanism de finanțare prin granturi mici, cu plafonare eligibilă de buget până la 450 mii lei per proiect și cu același concept de aprobare a finanțării – în baza notelor de concept înaintate de către APL

La concurs au fost înregistrate 43 de proiecte, cu o valoare totală de cca 19,3 milioane lei, dintre care, în urma evaluărilor tehnice și financiare, au fost aprobate pentru finanțare **22 proiecte**, acestea fiind incluse în Documentul unic de program 2022-2024 (Hotărârea Guvernului nr. 23/2022), cu termen de realizare efectivă până la finele anului 2023.

Lansarea proiectelor în cadrul programului s-a inițiat începând cu luna iulie 2023.

3.2 Indicatorii de buget ai programului (actualizați în urma atribuirii achizițiilor publice):

Măsura de finanțare	Numărul de proiecte aprobate pentru finanțare	Valoarea totală de buget (lei)	Inclusiv:	
			Finanțarea setată din FNDRL (lei)	Finanțarea setată prin contribuția APL (lei)
M-2.1	22	8.169.872,66	7.989.226,14	180.646,52
Total	22	8,1 milioane lei (8.169.872,66)	7,9 milioane lei (7.989.226,14)	180,6 mii lei (180.646,52)

3.3 În raport cu indicatorii setați de buget, gradul de realizare a programului a atins cota de **99,5%**, valoarea totală a livrabilelor generate fiind de **8,1 milioane lei** (8.123.420,46), dintre care:

- **7,9 milioane lei** (7.989.226,14) – pentru achitare din FNDRL;
- **180,6 mii lei** (180.646,52) – pentru achitare din contribuția APL.

Măsura de finanțare	Valoarea totală a livrabilelor generate în cadrul proiectelor (lei)	Inclusiv:	
		Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din bugetul de stat (lei)	Valoarea livrabilelor achitate prin contribuția APL (lei)
M-2.1	8.123.420,46	7.989.226,14	134.194,32
Total	8,1 milioane lei (8.123.420,46)	7,9 milioane lei (7.989.226,14)	134,2 mii lei (134.194,32)
	99,5%	100%	74,5%

Astfel, în cadrul programului „Extinderea grupelor de creșă publice”, livrabilele sunt generate integral în termen până la 31.12.2023, conform obiectivelor setate, solduri pentru implementare nu sunt.

3.4 Din valoarea livrabilelor în sumă de **7,9 milioane lei**, generate în anul 2023 și prevăzute pentru a fi achitate din FNDRL, s-au efectuat debursări efective în sumă de **7,2 milioane lei** (7.221.318,98).

Totodată, din cauza prezentării tardive de către APL a solicitărilor de plată, livrabile în sumă de **5,6 milioane lei** (5.647.295,28) nu au putut fi achitate, acestea fiind considerate ca restanțe, care vor fi achitate din contul bugetului anului 2024, ca datorii ale anului precedent.

Măsura de finanțare	Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din FNDRL (lei)	Efectiv debursat			Restanțe la achitarea livrabilelor (lei)
		Din FNDRL în A-2022 (lei)	Din FNDRL în A-2023 (lei)	Din Grant RO în A-2023 (lei)	
M-2.1	7.989.226,14	-	7.221.318,98	-	767.907,16
Total	7,9 milioane lei (7.989.226,14)	-	7,2 milioane lei (7.221.318,98)	-	767,9 mii lei (767.907,16)

Totodată, din cauza prezentării tardive de către APL a solicitărilor de plată, livrabile în sumă de **767,9 mii lei** (767.907,16) nu au putut fi achitate, acestea fiind considerate ca restanțe, care vor fi achitate din contul bugetului anului 2024, ca datorii ale anului precedent.

3.5 Din totalul celor 22 de proiecte aprobate în cadrul programului, în raport cu activitățile setate în cadrul proiectelor, sunt considerate ca fiind finalizate (cu RTL admise) – **15 proiecte (68,2%)**, inclusiv:

Proiecte	Statutul efectiv al proiectelor	Acțiunile realizate		Proiecte achitate integral
22	Proiecte aprobate, dintre care:			
0	statut A	Proiecte finalizate - 15	- Finalizat, cu RTL, Achitat integral, cu costurile transmise către APL	0
15	statut B		- Finalizat, cu RTL, Achitat integral, în proceduri de transmitere a costurilor	15
0	statut C		- Finalizat, cu RTL, achitat parțial (ultimele livrabile sunt în autorizare)	0
5	statut D	Proiecte în executare - 5	- În executare, facturat integral (Achitat integral sau în autorizare)	2
0	statut E		- În executare, cu solduri la implementare	0
2	statut F	Proiecte sistate - 2	- În retragere	0

Totodată, în raport cu debursările efective, sunt considerate ca achitate integral – **17 proiecte (89,5%)**, inclusiv:

- 15 proiecte cu statut B;
- 2 proiecte din 5 cu statut D.

Măsura de finanțare	Proiecte finalizate (cu RTL admise)		Proiecte în executare		În retragere	Proiecte finanțate integral	
	Total	inclusiv:	Total	inclusiv:		Total	inclusiv:

		statut A	statut B	statut C		statut D	statut E	statut F		statut A	statut B	statut D
M-12.1	15	0	15	0	5	5	0	2	17	0	15	2
Total:	15	0	15	0	5	5	0	2	17	0	15	2

3.6 Cuantificarea indicatorilor de produs și rezultat este realizată pentru **15 proiecte** finalizate în cadrul programului:

Domeniu	Indicatori atinși	Q-ty
M-2.1 Construcția, renovarea/reabilitarea clădirilor publice, inclusiv prin măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice inclusiv construcția/reconstrucția și dotarea creșelor/a grupelor de creșă, a centrelor de zi pentru copii.	Produse:	
	Nr. instituții publice reabilite (grădinițe - creșă) (un)	19
	Nr. de grupe creșă create /reabilite /dotate (un)	23
	Rezultate:	
	Beneficiari direcți ai infrastructurii reabilite (nr. copii)	555
	Nr. angajați ai instituției reabilite (grădiniței-creșe) (pers)	765
	Nr. beneficiari finali de infrastructura reabilitată (pers)	1.095
	Nr. localități beneficiare de infrastructura reabilitată (un)	15
	Locuri de muncă create (un)	19

3.7 În cadrul realizării programului „Extinderea grupelor de creșă publice”, pot fi menționate aceleași provocări și dificultăți de ordin tehnic, financiar și organizațional ca și la programul „Satul European Expres”.

SUMAR EXECUTIV:

1. Gradul de valorificare în anul 2023 a alocațiilor financiare în cadrul programelor de dezvoltare locală – **99,7%**.

Suma valorificată în anul 2023 – **1,367 miliarde lei** (1.367.561.581,59).

Soldul nevalorificat în anul 2023 – **6,3 milioane lei** (3,934.460,73).

Programul	Sursa de finanțare	Alocații aprobate (lei)	Alocații valorificate (lei)	Sold nevalorificat (lei)	Gradul de valorificare
„Satul European”	FNDRL	1.098.442.515,37	1.096.862.744,18	1.579.771,19	99,8%
	Grant RO	117.448.606,43	117.243.519,15	205.087,28	99,8%
„Satul European Expres”	FNDRL	134.468.956,38	133.459.024,38	1.009.932,00	99,2%
„Extinderea grupelor de creșă publice”	FNDRL	7.989.226,14	7.221.318,98	767.907,16	90,4%
OPEX ONDRL	FNDRL	13.146.738,00	12.774.974,90	371.763,10	97,2%
Total		1.371.496.042,32	1.367.561.581,59	3.934.460,73	99,7%
<i>inclusiv:</i>	<i>FNDRL</i>	<i>1.254.047.435,89</i>	<i>1.250.318.062,44</i>	<i>3.729.373,45</i>	<i>99,7%</i>

	Grant RO	117.448.606,43	117.243.519,46	205.087,28	99,8%
--	----------	----------------	----------------	------------	-------

2. Indicatorii de buget setați ai programelor de dezvoltare locală:

Programul	Numărul de proiecte aprobate pentru finanțare	Valoarea totală de buget (lei)	Inclusiv:	
			Finanțarea setată din bugetul de stat (lei)	Finanțarea setată prin contribuția APL (lei)
„Satul European”	497	1.891.149.739,03	1.796.451.178,82	94.698.560,21
„Satul European Expres”	399	142.086.862,17	139.389.732,56	2.697.129,61
„Extinderea grupelor de creșă publice”	22	8.169.872,66	7.989.226,14	180.646,52
Total	918	2,04 miliarde lei (2.041.406.473,86)	1,94 miliarde lei (1.943.830.137,52)	97,5 milioane lei (97.576.336,34)

3. Gradul de realizare a programelor, în raport cu bugetul setat - **89,2%**.

Valoarea livrabilelor generate – **1,82 miliarde lei** (1.827.403.770,49)

Programul	Valoarea totală a livrabilelor generate în cadrul proiectelor (lei)	Inclusiv:	
		Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din bugetul de stat (lei)	Valoarea livrabilelor achitate prin contribuția APL (lei)
„Satul European”	1.677.835.665,57	1.633.252.201,01	44.583.464,56
„Satul European Expres”	141.886.703,91	139.389.732,56	2.496.971,35
„Extinderea grupelor de creșă publice”	8.123.420,46	7.989.226,14	134.194,32
Total	1,82 miliarde lei (1.827.845.789,94)	(1,78 miliarde lei) (1.780.631.159,71)	(47,2 milioane lei) (47.214.630,23)
	89,2%	91,7%	48,5%

4. Gradul de achitare a programelor din bugetul de stat, în raport cu livrabilele generate – **93,8%**.

Suma efectiv debursată din bugetul de stat și partenerilor de dezvoltare în perioada 2022-2023 – **1,78 miliarde lei** (1.780.193.507,78), dintre care:

- debursat exclusiv din FNDRL în perioada 2022-2023 – **1,57 miliarde lei** (1.578.794.942,02);
- debursat din Grant RO în A-2023 – **117,2 milioane lei** (117.243.519,15).

Suma restanțelor neachitate – **84,1 milioane lei** (84.155.046,61)

Programul	Valoarea livrabilelor generate pentru achitare din bugetul de stat (lei)	Efectiv debursat			Restanțe la achitarea livrabilelor (lei)
		Din FNDRL în A-2022 (lei)	Din FNDRL în A-2023 (lei)	Din Grant RO în A-2023 (lei)	
„Satul European”	1.633.252.201,01	343.651.139,61	1.096.862.744,18	117.243.519,15	75.494.798,07

„Satul European Expres”	139.389.732,56	0,00	133.304.785,35	0,00	6.084.947, 21
„Extinderea grupelor de creșă publice”	7.989.226,14	0,00	7.221.318,98	0,00	767.907,16
Total	(1,78 miliarde lei) (1.780.631.159,71)	343,6 milioane lei (343.651.139,61)	1,23 miliarde lei (1.237.543.087,54)	117,2 milioane lei (117.243.519,15)	82,2 milioane lei (82.193.41 3,41)
		FNDRL = 1,58 miliarde lei (1.581.194.227,15)			
			A-2023 = 1,35 miliarde lei (1.354.786.606,69)		
		Total debursat = 1,69 miliarde lei (1.698.437.746,30)			

5. Necesarul de alocații financiare din FNDRL pentru finalizarea programelor:

Programul	Necesar alocații financiare din FNDRL pentru A-2024 (lei)	Inclusiv:	
		Pentru achitarea restanțelor pentru A-2023 (lei)	Pentru achitarea soldului la implementare A-2024 (lei)
„Satul European”	238.693.775,88	75.494.798,07	163.198.977,81
„Satul European Expres”	5.930.708,18	5.930.708,18	0,00
„Extinderea grupelor de creșă publice”	767.907,16	767.907,16	0,00
Total	245,3 milioane lei (245.392.391,22)	82,2 milioane lei (82.193.413,41)	163,2 milioane lei (163.198.977,81)